

Morje.

Spisal E. Kristan.

I.

Preiskali so ga in preučili, premerili, kako je široko in globoko, bistroumno so izračunali, koliko je vode v njem, koliko para izpuhti iz njega, načrtali so njegove struje in spravili so ga v človeško službo. Po njegovem površju plovejo čolnici in orjaške ladje, slikovite jadnjače in ponosni parniki, na njegovem dnu leže skrbno zavarovane žice, po katerih hiti iskra iz kraja v kraj in prenaša misli in besede . . . Vse njegovo živalstvo so znesli v muzeje, vso njegovo floro naslikali v knjigi. In zabeležili so vetrove, ki pihajo po njem v raznih krajih in ob raznih časih. In dali so mu razna imena.

A morje — kdo te pozna? Čigav um te obseže?

Morje, morje . . . ti mirno, ljubko, razpenjeno, razdivjano, grozovito, sijajno, smehljajoče se, bobneče, temno, uničujoče . . . vedno si morje. Bilijoni, trilijoni kapljic — a vse skupaj morje. Večno življenje v tebi in večna smrt, večno porajanje in večno umiranje — — morje, ti skrivnostno morje, skrivnostno kakor vesoljnost in večnost, kakor življenje, kakor ljubezen in sovraštvo . . .!

Morje, morje . . .! Nad tvojo širno gladino plava mir, neumevni mir nebitja, absolutni mir, ki ga ne moti ne stvar, ne glas . . . Po tvojih valovih se razlijejo solnčni žarki in tvoje vode zablešče na vse strani in videti si, kakor da si oživel; tajno odseva iz tebe tiha, blaga, pokojna razkošnost. A preko tvoje ravani zabuči orkan, ti zašumiš, se zapeniš, vzdivjaš, dvigneš gorostasne valove, izkoplješ nedosežne doline, tvoja vzbujena grozovita moč razbija in pobija in uničuje, tvoje besnenje ne pozna nobene zapreke, nobene meje, nobenega zakona . . . drugi dan pa se zibljejo zopet lahni valčki po tebi in ti se smehlaš v solnčnih poljubih . . .

Kako . . . zakaj . . . odkod . . .?

Ali ti ne odgovarjaš!

In človeka so pregledali, preiskali, razudili — telesno in duševno; narisali in fotografirali so ga, določili so zakone njegovega gibanja, mišljenja, čutenja, sestavili so njegovo fiziologijo in njegovo psihologijo — in mi poznamo človeka.

Nenadoma stopi živ človek pred nas in — mi zremo vanj, neumno, nevedno, v človeka — v sfingo.

Poznali smo Slavko in Veljka . . . Vedeli smo, da se imenujeta tako, a kaj smo poznali?

Morje, morje — tudi ti ju nisi poznaio! Ali to ni tolažba! —

Pričelo se je takrat, ko je bil Veljko še dijak, Slavka pa komaj šestnajstletno dekle.

Ona je bila objestna in poredna, ali vrag ve, kakšen je bil Veljko! Držal se je nad vse resno; toda kdo naj veruje ljudem, ki se resno drže, in kdo naj jih razume? Bilo mu je osemnajst let, a bil je prepričan, da je tako zrel kakor štiridesetleten učenjak. So li učenjaki posebno zreli ljudje, o tem pač ni premišljal. Sam sebi je zatrjeval, da ga mika zlasti Slavčina duševna plemenitost, katere pa ni nikoli analiziral ali pa definiral. Morda bi bil pripisoval isto duševno plemenitost tudi drugemu dekletu, da ga je slučajno poznal. A slučaj je jako trmast, pa ni hotel, da bi se Veljko seznanjal z drugimi devojkami.

Prihajali so tudi trenotki, ko je jel dvomiti o tisti nenavadni plemenitosti Slavčini. Ona ga je neizmerno rada dražila, z malenkostmi seveda, kajti za velike reči ni imela niti prilike. In izkušal jo je poučiti, da dražiti ni dostojno. Slavka pa se je le smejala njegovim predavanjem in ga, če je le mogla, še bolj dražila.

Matere Slavka ni imela. Umrila ji je, ko ji je bilo šele sedem let, in le slabo se je spominjala, kakšna je bila. Njen oče je bil upravni uradnik, ki ni imel zmislja skoro za nobeno drugo reč kakor za svojo pisarno in za uradne spise. Bil je „stara korenina“; vsi moderni nazori, nove šege in sploh vse novotine so mu bile „do zla boga“ zoprne. Ali Slavka ni imela trohice tega sovraštva v svojih žilah. Očetu sploh ni bila podobna, morda materi, Dalmatinki. Nekaj južnega je bilo vsekakor v njej. Tovarišice so jo imenovale „črnulko“; bila je res temnih las, črnih, povsem črnih oči in temne polti. In živa je bila, da je vse kipelo v njej. Za svoja leta je bila nenavadno razvita in njeni pogledi so včasih izdajali čuvstva izredno toplega srca. V njenih prsih je gorelo neko nezavedno hotenje, ki je bilo včasih tako močno, da so ji zastale vse misli. V takih urah je bila najbolj srečna, ako je mogla pohiteti ven k morju in strmeti v razburkano valovje ter kljubovati burji, ki je razsajala okoli nje. Burjo je imela sploh nad vse rada.

Nekoč je dejala Veljku: „Ti, jaz sem burja.“

Veljko jo je čudno pogledal, kakor bi jo hotel vprašati, ali se ji blede. Ona pa se je razjezila in zakričala: „Ti si bedak.“

Potem se je nekoliko potolažila in mu začela razkladati to, kar je imenovala svoje „misli“.

„Poslušaj! Kadar tuli burja pa meče dimnike s teh neumnih hiš in tisto penasto valovje čez obalo, kadar žvižga, žvižga pa vrti ljudi na ulici kakor snope, takrat mi je vselej tako, kakor bi jaz bila burja, kakor bi se zaganjala v morje, v stene, v pečine, v ljudi. To čutim, popolnoma čutim. — Oh, jaz bi bila rada burja! . . .“

Veljko ji je modro odgovoril: „Otroška si.“

„O, seveda, ti si pa moder in učen! Je že prav. Veš, iz naju sploh ne bo nikdar nič. Ti me ne razumeš. Izberi si kakšno pametno, modro gospodično, ki si ne želi, da bi bila burja! Ona naj postane tvoja žena, pa bodeta skupaj brala gramatike. Ali pa se ne oženi! Kaj bi ti počel z že no!“

Take besede so Veljka užalile, toda kadar je vzel matematiko ali fiziko v roke, je pozabil na vse take reči in se jih tudi pozneje ni več spominjal.

Neki večer, ko je posetil Slavko, je našel v hiši nekega pomorskega častnika, ki je pripovedoval o Južni Ameriki. Govoril je prav živo, a frazasto. Slavčino lice pa je kar gorelo, ko je opisoval bujno vegetacijo v onih tujih krajih in pripovedoval o mnogobrojnih zanimivih in nezanimivih zgodbah svojega potovanja. Slavka je imela tisoč vprašanj, častnik pa tisoč odgovorov.

Za Veljka se ni ta večer niti zmenila.

Gimnazijalec se je počutil, kakor bi imel na sebi srajco iz kopriv in kakor bi moral piti kis. Večkrat je odprl usta, ali do besede ni prišel. Nevoljen se je poslovil. Ni šel domov, nego krenil je k morju. Tam je sedel na kamenito klop in strmel v valovje. A tudi v njegovih prsih je bilo vse razburkano.

Noč je bila jako temna, vse obzorje je bilo zastrto s črnimi oblaki, morje je bilo kakor čnilo. V daljavi je bučalo, kakor bi se hudobna morska bitja preganjala in borila, in v tem sovražno črnem mraku je bilo, kakor bi moralo tudi oko potemneti. Ta brezmejna temina ni mogla biti nič drugega kakor slika srditega sovraštva . . .

Pozneje se je večkrat spominjal tega trenutka.

Prvič v njegovem življenju se ga je takrat polastilo grozno čustvo. Vedel je samo, da sovraži, a kaj, koga, zakaj? Po tem ni povpraševal . . . In storiti mora nekaj groznega. Skočiti v morje ali zažgati hišo, v kateri se ona zabava ž njim, ali pa se vtihotapiti

na ladjo, ki se guga tam zunaj v luki, pa izvrtati veliko luknjo, da zašumi voda skozi njo in se potopi ladja . . . Na klopi⁹ ni mogel sedeti. Hodil je po obali gori in doli, kakor bi bil pijan. Najhudo-
~~dobnejše misli so mu prihajale v glavo in mislil je, da jih mora~~
 vse izvesti . . . Močan sunek burje mu je odnesel klobuk in ga zalučal daleč tja v morje.

To ga je nekoliko ohladilo in mu spravilo misli v redne tire. Sram ga je bilo in tiho je odšel domov. Po noči je imel grozne sanje. Sanjalo se mu je, da zažiga hišo Slavčinega očeta. Naenkrat se ona pokaže pri oknu in ga gleda, ne z očmi, nego z meči, in meči se začno pomikati in lete nanj. In potem je na ladji pa vrta luknjo v deske; voda šumi, vsa ladja se napolni z vodo. On beži na krov, voda sega že tja in ona stoji na krovu in njeni pogledi ga prebadajo . . .

To noč si je zapomnil . . .

Popoldne je bil zopet pri Slavki. Dekle ga je vprašalo, kakšen vtisk so naredile pomorščakove povesti nanj. Veljko jo je jezno pogledal, ona pa se je zvonko nasmejala.

„Ti tepec ti! Menda si celo ljubosumen na mojega strica?“

Veljko še ni vedel, da je beseda „tepec“ v njenih ustih izraz nežnosti.

Podobnih prizorov je bilo še več. Ko je Slavka opazila, kako lahko se ga polasti ljubosumnost, ga je pogostoma dražila s koketovanjem ali pa s pripovedmi o zaljubljenih pismih, o cveticah, ki jih je dobila, in o podobnih rečeh, katere si je izmislila sama.

Ali tega ni vedela, kako on trpi. Ob najhujši boli ni zinil besedice. Samo ustnice so se mu tresle in med očmi, ob nosu sta se naredili dve gubi, drugače ni bilo poznati ničesar na njem. A vihar v njegovih glavi in v njegovih prsih je bil toliko hujši. In iz njegove boli se je vedno porajala jeza, neskončna jeza in bes, ki mu je obujal najgrozovitejše misli v glavi.

Nekoč, ko je bil povsem miren, pa ji je dejal:

„Čuješ, Slavka! Nikar me ne draži s stvarmi, ki izzivajo mojo ljubosumnost! Vem, da je neumno, ali v tistih trenutkih ne morem biti pameten. Prosim te, bodi dobra! Jaz ne bi bil kriv, ako bi se zgodila kakšna nesreča.“

„Kaj? Kakšne komedije pa so to? Kakšna nesreča naj bi se zgodila?“

„Ti me ne moreš razumeti. Sam ne vem, kaj je v meni. Kadar se zbudi moja ljubosumnost, mi je prav tako, kakor bi se

zdramil tiger v moji duši. Tedaj sem že nesrečen. Včasih se dolgo ne morem umiriti. Včasih se premagam, ali to je vselej hud boj, ki ga ne morem opisati. Samo to vem, da mi je tako, kakor bi me kdo sunil v glavi. Razumeš? Zdi se mi, da mi nekdo sedi v glavi in me udari ob lobanjo, potem pa se dvigne burno valovje v mojih prsih in vso moč izgubim do sebe. In če me tista neznana sila kdaj močneje pograbi, ne vem, kaj se zgodi.“

Slavka ga je poslušala navidezno jako resno, ali komaj je končal, pa se je že glasno zasmejala. Pograbila je Veljka za roke, da ga je bolelo, in potem je začela plesati po sobi, vlekoč ga za seboj, da se je opotekal.

„O ti norec ti! Vidiš, to mi ugaja. Saj nisem niti vedela, da si tak! Zakaj mi pa nisi še nikoli povedal tega?“

In močneje ga je stisnila za roke pa se vrtela, dokler ni vsa spehana in obnemogla padla na naslanjač. Šele tedaj ga je izpustila.

Ko je odšel, je premišljala njegove besede.

Tiger se zdrami v njem! To je krasno! Takrat bi rada pogledala v njegove prsi. Zakaj ne pokaže nikdar svojih notranjih občutkov? Jeznega, besnega bi ga rada videla enkrat, kakor razjarjenega junaka iz stare pravljice, kakor kraljeviča Marka, ko se je spravljal nad Turke! To bi bil imeniten pogled! Oh, morje, kadar je razdraženo . . .!

Oči so se ji razširile in bleščale, kakor bi ga že gledala plamtečega in grozečega. In ničesar drugega ni mogla misliti, kakor da bi to bilo nad vse lepo . . .

(Dalje prih.)

Vzdihi.

○ mladost, v naročju tvojem
enkrat še bi sanjal rad,
rad bi sanjal sen o sreči,
o ljubezni zadnjikrat!

In potem bi gledal mirno,
kak odhaja zadnji dan,
kak prihaja noč pošastna
sem čez pisano ravan . . .

In potem bi gledal mirno,
kaj se skriva tam za njo —
Pridi, pridi, zaželjena,
z ostro brušeno koso! . . .

Roman Romanov.

Morje.

Spisal E. Kristan.

II.

Veljko je maturiral z dobrim uspehom in njegovi starši so želeli, da bi šel študirat medicino. Toda on se ni mogel odločiti za to. Bal se je kirurškega noža . . .

Sedaj je večkrat premišljal sam o sebi. Priznaval si je včas, da njegove misli še ne morejo biti zrele. V življenju, ki se je bolj in bolj razkrivalo njegovim očem, je nahajal vse polno neumljivih pojavov. Svoje lastno bitje je večkrat izkušal razuditi, spoznati samega sebe, toda uspeh je bil jako majhen. In moral si je priznati: ne razumem se. Samo to se mu je zdelo povsem gotovo, da je v njem nekaj strašnega, kar se obudi vselej, kadar je razburjen. In bili so časi, ko se je nenavadno lahko razburjal, včas tako silno, da ga je hotelo notranje besnenje kar ugonobiti. Menil je, da so to samo momenti in da bode togota popolnoma izginila, ako bode izkušal premagovati samega sebe, zlasti pa, ako pride v take razmere, da njegova jeza ne bode imela povodov izbruhniti. Tolažil se je tudi s tem, da ostane razburjenost vklenjena v njegovih prsah, in s tem, da še nikdar ni uresničil grozних misli, ki so ga včas tako mučile. Ali zdravnik vendar ni hotel postati. Tisti nož — tisti nož! . . . To bi bilo morda vendar nevarno.

Veljko je bil nenavadno krepak; kadar so se napele mišice po njegovih rokah in nogah, je čutil v sebi moč peterih. In ta sila je iskala prilike, da bi se kje pojavila. Vrhutega ga je mikalo morje in tujina. Skratka: naznanil je svojim staršem, da bi rad postal mornar. Mati je zaplakala, oče pa zaklel, ko jima je razkril svoj namen.

„Misliš li, da sem te zato pošiljal v gimnazijo, da uganjaš sedaj take burke? To si kar izbij iz glave! Dvanajst let, fante neumni, dvanajst let — ali si se učil matematike? Ako bi bil hotel imeti pomorščaka, bi te bil lahko iz spodnje gimnazije spodil na morje. To so muhe, fante, razumeš?“

Veljko ni ta večer odgovoril ničesar. Drugi dan pa je šel zopet k očetu in mu dejal, da pojde vsekakor na morje.

„Ako mi dovolite, grem lahko v višjo mornarsko šolo in postanem častnik; ako pa ostanete trdi, moram iti na ladjo in vstopiti za navadnega mornarja. Grem pa vsekakor.“

Oče udari s pestjo ob mizo, hoteč tako jasno dokazati, da so sinove ideje neumne. Ali bil je v zadregi, ker mu ni mogel tega dopovedati z besedami. In po precej nemem, a vendar hudem boju je zmagal Veljko. Po počitnicah je šel v višjo mornarsko šolo.

Slavki je bilo vseeno. V mestu ni mogel ostati, kajti v tem gnezdu ni bilo ne vseučilišča, ne drugih višjih šol, torej je bila ločitev neizogibna. Njegova nakana pa ji je celo prijala, zakaj misel na morje je bila zanjo vedno spojena z drugimi mislimi na nenavadne dogodke, doživljaje, na viharje in pustolovščine, na južne in severne kraje.

Torej na morje! . . .

Počitnice so bile kratke; obema so minile prehitro. Spoznala sta to šele na večer pred Veljkovim odhodom. Slavčin oče je dal mladeniču mnogo dobrih svetov, opomnil ga je, naj se pazi izkušnjav v „velikem mestu“, potem pa se je poslovil, kajti v navadni njegovi gostilni so ga že pričakovali stari prijatelji.

Veljko pa je ostal še pri Slavki. Razkladal ji je svoje načrte za bodočnost. Postane pomorski poročnik, potem kapitan, dobival bo vedno večje ladje in enkrat se zgodi kaj velikega. On še ne ve, kaj, a slutiti, da se mora nekaj zgoditi. Morda pride njegova ladja v veliko nevarnost, on jo reši in tako doseže slavo in . . .

„In kaj še? Vedno fantaziraš o bodočnosti, pa niti ne veš, da že sedaj živiš. Kaj veš, kaj se nekoč zgodi? In pa — vse pričakuješ od slučaja. Kaj pa sam? Ali — ali — prav nič ne misliš na to, da odhajaš.“

Veljko je vzdihnil.

„No, tak si. Zdaj vzdihuješ! Hahaha! . . .“

V njenem smehu je bilo nekaj bridkega in divjega, česar še ni nikdar opazil. Pa Slavka mu ni dala časa, da bi premišljeval.

„Včasi si mi dejal, da me ljubiš. Tudi jaz sem bila tako neumna, da sem ti rekla nekaj podobnega. Sploh sva bila oba neumna. Kdo naj veruje, da se ljubiva? Ti niti ne veš, kaj je ljubezen. Morda si kaj čital o njej v latinskih verzih. A kaj bi tvoje knjige vedele o ljubezni? O, jaz vem, jaz vem!“

„Slavka, kaj govoriš! Da ne bi vedel, kaj je ljubezen?“

„Da, da, ti ne veš tega. Tak lipov bog naj bi vedel, kaj je ljubezen, in naj bi sam znal ljubiti? — Pusti me!“ je vzkliknila, ko je položil svojo roko na njeno. „Pusti me! Ljubezen mora biti nekaj ognjevitega, nekaj gorečega, nekaj mogočnega, ah — nekaj veličastnega — a ti? — ti?“

Njen glas se je povzpел nekam v neznane višave. V očeh ji je svetil skrivnosten ogenj, tako plamenit, da ji Veljko ni mogel dolgo gledati vanje. Ona pa ga ni skoro niti videla. Duša ji je bila odsotna v čudni deželi ustvarjajoče in pogublajoče ljubezni, katero je včasih sanjala, če je bila dolgo, dolgo sama.

Veljko ni vedel, kaj naj bi mislil. Ta hip je bilo to dekle zanj prava uganka. Rad bi bil kaj rekel, a na misel mu ni prišlo nič, prav nič. Ona pa se je še bolj vnemala.

„Pojdi, pojdi! Pozno je že. Jutri odideš. Če hočeš, mi včasih kaj piši. Vidiš, danes mora biti jasno. Morda najdeš tam zunaj v svetu kos ledu, ki bo pristojal tvoji lesenosti, in potem se vzemita. No — meniš, da sva prva otroka, ki sta si nekaj časa domišljala, da se ljubita, in končno sta spoznala, da sta bila grozno neumna?“

„Slavka!“

Veljko ni mogel več prenašati njenih besed. V njegovih prsih se je zopet budila tista tajna divjost. One gube med očmi so se mu nabirale in ustnice so se mu jele tresti.

„Slavka!“ je kliknil še enkrat.

„Kaj ti je?“

„Tega ne trpim! Da je moja ljubezen neumnost, tega ne trpim.“

„V najinih letih je še marsikaj drugega neumnost.“

„Kaj mi mar let! Povej mi naravnost: ali si se takrat lagala, ko si mi rekla, da me ljubiš?“

Njegov glas je bil hripav in na licu se mu je že jasno odražala notranja razburjenost. Misli so se mu kalile in oči so bile kakor zalite, motne. Ves tajni bes se je dvigal v njem.

Slavka je opazila izpremenjeno njegovega bitja. To jo je dražilo. En hip je bila opojena, omotena, novi prizor jo je silno prevzel. Ali premagati se ni dala. Povedati je morala, kar ji je prišlo na misel prvi trenotek, ko jo je vprašal, ali se je lagala.

„Lagala? Pravzaprav sem se lagala. A vedela nisem tega. Tudi tebi ne zamerim. Menil si, da govoriš čisto resnico. Kaj hočeš? Bila sva neumna!“

„Slavka! . . . Slavka!“

Bil je grozen videti. V njegovih očeh je bilo nekaj rdečega, po licu so mu plavale majhne sence, prsi so se mu burno, a težko dvigale, v glavi pa mu je bilo, kakor bi mu bila polna raztopljenega svinca. V rokah je čutil krč, ki mu je napenjal mišice, krčil pesti in jih dvigal.

„Slavica! . . . Ne reci, da je bila laž! Ne reci, da me ne ljubiš! Ubijem te, ako rečeš to . . .“

„Ha ha ha! Laž je bila, kajpada . . .!“

Tudi njen smeh ni bil popolnoma naraven. Ali Veljko je bil tak kakor razjarjena gozdna zver. Prežal je na njene besede z izbu-
ljenimi očmi, in ko je izrekla „kajpada“, je planil kvišku, ne vede,
kaj dela. Težko se mu je vila beseda „laž“ petkrat, šestkrat iz grla,
njegove roke pa so pograbile Slavko za vrat in ga stiskale, stiskale . . .

Bil je močan, a tudi Slavka ni bila slabotna. Razvil se je gro-
zovit boj; Slavka ga je suvala v prsi, praskala ga je po licu, potem
je z vso močjo zamahnila proti njegovi glavi. Zadelala je lestenec,
ki je stal na mizi, sveča je padla na tla in preproga je začela tleti.
Ta hip se je Veljko zavedel. Izpustil je Slavko, z nogo je strl ogenj
na tleh, potem pa en trenotek buljil predse, naenkrat se je vrgel
na divan, z rokami zakril lice in zaplakal kakor otrok.

Slavka ni pazila na to. Z rokami si je popravila lase, po-
gladila obleko in počasi, počasi se je obrnila k divanu. Njene oči
so bile velike in sijajne. Prsi so ji valovale in v srcu se ji je dvigalo
nekaj neznanega, kar je bila včasih nekam tajno slutila . . . Mislila je,
da mora pograbit Veljka in ga pritisniti na prsi in poljubiti ga vroče,
kar le more. Ves ogenj njenega srca je silil v tisti zaželjeni poljub.
Že je pristopila korak bliže k divanu, a ta hip je bila zopet močna.

Brez naglaska je dejala Veljku:

„Vstani! Pojdi domov! Pojdi spat!“

Veljko je opotekaje se vstal in padel na koleno. Ona pa je
zamahnila z roko in rekla še enkrat: „Pojdi spat!“

Veljko ni mogel izpregovoriti nobene besede ter je odšel. Ko
je čula, da je zaprl vrata na hodniku za seboj, je pristopila k oknu
in ga odprla. Videla je, kako je izginil v temi. A dolgo, dolgo je
še strmela v zvezdnato noč.

Pozno je legla v posteljo. Ugasnila je svečo, a vendar se ji
je zdelo, da je soba svetla, polna neke magične luči.

~~In v njenem srcu je pelo:~~

„Ljubim ga, ljubim ga, ljubim! . . .“

III.

Ko se je Veljko drugi dan odpeljal, ni utegnil več, da bi se
bil poslovil. A spomin sinočnjega večera ga je pekel v dnu srca.

Za Boga, kako je bilo mogoče? Kakšno zver imam v sebi?
Kakšen razbojnik sem? — In ona! Sedaj je končano! Morda si je

bila izmislila, da me prej ni ljubila. Hotela me je dražiti, saj me je vedno rada dražila. A sedaj — sedaj je resnica, saj ni mogoče drugače! Kako naj bi ljubila takega razbojnika! . . . Samo en hip, da bi mogel stopiti prednjo pa ji reči, da je bil blazen, in prositi jo, naj mu odpusti!

A ni mogel k njej. Čas je bil prekratek in sploh ni bilo priložnosti.

Ko je šel mimo njene hiše k pristanišču, si skoro ni upal dvigniti oči k njenemu oknu. Šele ko je bil na oglu, ga je prevladala silna želja. Trenotek je obstal in se ozrl.

Slavka je stala pri oknu z robcem v roki . . . Planil je naprej . . .

Kaj je pomenil tisti robec? Ali pozdrav? Mu je li sama odpustila? Ali je plakala? . . . Kakšni dvomi in kakšno trpljenje! . . .

Veljko je prišel na ladjo, prispel v novo mesto, a jedva je opazil vse to. Izprva se je izkušal potolažiti, da je ljubezen sicer izgubljena, ali da mu je Slavka gotovo odpustila. Ali neopaženo so se te misli obrnile; odpustila ali ne odpustila, to še malo pomeni; a ljubezen, ljubezen — kaj je ž njo! Če ne ljubi njega, dobi drugega . . . In to je bila najhujša bol. Ljubosumnost se je zopet dvigala v njegovi duši in vse sovraštvo do onega, ki mu jo ugrabi.

Do onega . . . do koga pravzaprav?

Njegova bol je bila prevelika, da bi bil sploh mogel mirno misliti. Nekaj dni se je opotekal po mestnih ulicah, kakor bi bil pijan, vedno s tistim znanim občutkom, da mora storiti kaj groznega. Končno se je pomiril. Vpisal se je na mornarski šoli in z delom se je izkušal iznebiti čuvstev. Oh, kako je bilo to težko! . . .

A kdo ve? — Morda se vendar moti. Saj ga je imela nekoč rada in ljubezen menda ne izpuhti kar tako. Tisti večer je bil sicer grozen, ali zakaj naj bi pokopal vse nade, predno se prepriča?

Nemiren je sedel ter pisal pismo, na papir pa so mu kapljale debele, vroče solze. To pismo je bilo težko pisati. Da bi bil napisal vse, kar je čutil in mislil, deloma čutil, ne da bi tisto tudi mislil, bi bil moral napisati celo knjigo. A ko je vzel pero v roke, ni vedel enega stavka. Da bi znal vsaj začeti! Ali kaj naj pravi, kako naj jo nagovori?

Pet ur je pisal.

Ko je položil pismo v poštni nabiralnik, mu je nekoliko odleglo. Mučile so ga še vedno razne misli, a tisto grozno trpljenje zadnjih dni je vendar pojenjalo. Nekako milo mu je postalo, kakor bi se bilo vse omehčalo v njem. Vso dušo mu je izpolnilo sočutje

in usmiljenje. Sel je v kavarno, kjer se je vedel precej neokretno, ker doslej še ni nikdar zahajal v javne lokale. Sedel je k oknu, popil črno kavo in gledal na ulico. Kmalu je prišel neki znanec in se mu pridružil. Hotel se je pogovarjati ž njim, toda Veljku se ni ljubilo prazne slame mlatiti. Srce mu je bilo prepolno.

Po ulici je šel berač in to je Veljka, ki navadno ni bil sentimentalni, globoko dirnilo. „Moj Bog!“ je vzkliknil, „to je pravzaprav grozno. Tak revež! In koliko je takih! Ne morem se iznebiti očitanja, da je greh, ako trosim denar za take nepotrebnosti, kakor je črna kava.“

Znanec se mu je smejal in potem mu je izkušal logično dokazati, da on ni kriv beračevega siromaštva in da mu tudi ne bi mnogo pomagal, ako bi resigniral na svojo črno kavo. Ali v Veljku ni govoril razum, temveč srce — in to ga je bolelo.

Prihodnje tri dni je bil ves zbežan. Ali mu Slavka pač odgovori? In kaj mu odpiše? Včasih je šel po ulici mirno, počasi, a vendar ni videl ničesar; hodil je mimo prodajalnic, prišel je na obrežje, srečaval je ljudi, ogibal se je izvoščekom, ne da bi opazil kaj.

Četrty dan še ni bilo nobenega odgovora. Njegov nemir je naraščal . . . in osmi dan je bil resno bolan. Zjutraj je šel v šolo, a na poti je občutil tako slabost, da se je moral vrniti. Legel je zopet v posteljo. Po vseh udih ga je treslo, kakor bi imel mrzlico, in razgreta mladeniška domišljija mu je dopovedovala, da bode moral umreti. Telo mu je še bolj oslabelo, drhtel ni več, v postelji pa končno tudi ni mogel več obstati. Oblekel se je in zlezal zopet na prosto. Komaj se je gibal. In v prsih ga je peklo . . .

Kaj bode to? . . . Umreti bode moral!

Šel je v mestni park in poiskal prostorček na prazni klopi med grmovjem, kamor je prišlo malo ljudi. Vse bolečine zadnjih dni so se zopet obnovile; zdelo se mu je, da se sam sebi smili, in plakal je, da bi se bil kamen omehčal. Naposled ni imel več solza in tako je bil potr, da ni mogel več čutiti bolesti. Tedaj je počasi vstal in nekako kljubovanje se je začelo gibati v njegovi duši.

„Saj vendar nisem več otrok! Pa kaj, in če me tudi ne ljubi. Ako umrem, je itak vseeno. Ona bode kriva, ona. Ako pa ozdravim — kaj! Naj le ne misli, da je ona sama. Takoj si poiščem drugo. Ali pa — ne. Ne zaljubim se tako hitro. Sedaj bodem izbiral. Kadar pa najdem svoj ideal in se oženim, jo obiščem pa ji pokažem, da sem tudi brez nje lahko srečen . . .“

Ta hip pa se je domislil, da je tudi moških mnogo na svetu in — Slavka je lepa. Koliko ženinov bode iztegovalo roke po njej! Tudi ona bode lahko izbirala in lahko našla. Pred oči mu je stopila slika. Videl jo je ob objetju drugega, ki jo je privijal na prsi in poljuboval. In zopet mu je bilo, kakor bi moral zblazneti.

Sam ni vedel, kako je prišel domov. Vlekel se je kakor senca, in ko je prišel v svojo sobo, je padel onemogel na divan. Nekaj ga je dušilo, da bi bil glasno zastokal, toda iz grla in iz prsi se mu ni mogel izviti noben glas. Dolgo je ležal na divanu; misli so mu ginile, občutki so mrli. Naenkrat je skočil na noge. Plašno in vprašujoče se je ozrl po sobi. Bilo mu je, kakor da se je nekaj zgodilo, a ni vedel kaj. Tedaj mu je pogled obtičal na mizi. Oči so se mu razširile in roke zadržtele.

„Kaj je to? . . . Pismo!“

Njeno pismo!

Sedaj mu je dvajset let, a tako otroško boječega in upajočega, plašno radostnega čuvstva ni imel, ko mu jih je bilo komaj deset. Nikdar še, nikdar. Bal se je odpreti to pismo, ali pa so mu bili tresoči se prsti preslabi, da bi bil odtrgal omot. Buljil je v papir s čudnim, motnim pogledom. Naposled je sedel na stol pri oknu in počasi prerezal ovitek.

Najprvo je pogledal podpis, kakor ne bi bil vedel, čigavo je pismo.

„Slavka! Slavka!“

Že to ga je razveselilo. Čital je njeno ime; ta hip mu je bilo to skoro toliko vredno, kakor bi stala ona sama tukaj. In pa — Slavka. Podpisuje se samo s krstnim imenom!

Oh, ti neumni Veljko! Od otročjih nog se poznata; kako pa naj bi se drugače podpisala?

„Oh, ti neumni Veljko!“ — to je bilo tudi v pismu . . . „Da, da, ti neumni Veljko, dasi si dve leti starejši od menc. Ali ti nisem rekla, da ne poznaš ljubezni, da ne veš ničesar o ženskem srcu in o njegovih čuvstvih? Ako bi bil tako velik filozof, kakršnega si se včasih delal, bi bil moral že tisti večer vedeti vse in razumeti vse. Zakaj pa mi nisi pogledal v oči? Nikdar prej te še nisem imela tako rada kakor tisti večer. Ne vem natančno, kaj mi pišeš. Drugikrat prečitam tvoje pismo bolj pozorno. Sedaj mi še vse črke plešejo pred očmi. Samo to ti povem, da si neumni Veljko, ampak moj neumni Veljko. Ali je to dovolj? Ali hočeš še več? Slišiš, moj Veljko, samo moj Veljko in jaz tvoja, samo tvoja Slavka! Zakaj? — Kaj

mi mar, zakaj? Čutim, da te ljubim, pa najsi bode pametno ali pa neumno. Ljubezen je menda vedno neumna; ako je pametna, pa ni ljubezen. Tako, tu imaš odlomek moje filozofije. In zdaj zbogom . . . Čakaj . . . Tega pisma ne odpošljem danes. Čakaj malo! Trpi malo! Ako ne trpiš, itak nisi vreden moje velikanske ljubezni, ti neumni moj Veljko! Majhno kazen si sploh zaslužil. Torej na svidenje — tvoja Slavka . . .“

Opišite sijaj solnca, kadar vzhaja v maju, opišite škrjančkovo pesem, kadar se dviguje v jutranji zrak, opišite vonj rože, kadar se je ravno razvila iz popka . . . tiste nebeške sreče, ki jo je Veljko čutil ta hip, ni mogoče opisati.

„Trpi malo! Neusmiljena . . . malo! Da veš, koliko sem pretrpel! A kaj sedaj to! Saj je končano, končano in sedaj je vse dobro.“

Popoldne je bil Veljko zopet zdrav kakor tista pelargonija, ki je cvetla na njegovem oknu.

(Dalje prih.)

Moderni pekel.

In vklenili so jih hlapci
milijone revežev —
in v okovih so jokali
in čakali deležev.

Smrt je temu delež bila,
ječa drugemu temna.
Ta v nebesa je poletel —
drugi padel v dno peklà.

Tudi jaz sem bil obsojen,
kazen moja — bridka smrt.
In v tej hudi, hudi uri
prosil sem Boga potrt:

„Čuj me, Otec Ti nebeški,
rad prišel bi v dno pekla!“
Kje je pekel? — Tam je pekel,
sredi njenega srca!

B. Baebler.

Morje.

Spisal E. Kristan.

IV.

Morje se širi v daljavo, tja v nedogled — v brezkrainost, v neskončnost . . . Daleč, daleč tam nekje splavata morje in nebo skupaj in tam izgine vse; tam je tudi konec misli. Človek bi gledal v to čudno daljavo in plaval po nedoločenih občutkih, ki mu jih obuja, ali misliti ne more ničesar. Vsak hip se mu zdi, kakor bi moralo iz one sive, drhtajoče nejasnosti nekaj vstati — ali pričakovanje neznanega, v temne slutnje povite prikazni je zaspano in leno, vse postaja nekako nirvansko . . . Počasi zdrzne pogled po tisti steni doli, počasi splava po širni planjavi nazaj, zaziblje se po lahnem valovju, a po žarkih, ki se lomijo v vodenih figuracijah spleza gori proti jasnemu nebu, kjer se blešči solnce v žarki svetlobi, vabeč v spomin vse krasne pravljice o Heliju in Erosu. Tam zadaj večna uganka, šušteča skozi vesoljnost — tukaj življenje s svojo ogrevajočo toploto, s svojo svetlobo, s svojim neprestanim gibanjem . . .

Na kameniti klopi na koncu dolgega pomola sedi mlado dekle in bulji čez morsko planjavo v nedogled. Lahen vetrček pihlja od vzhodne strani sem in kroži valčke, da so videti, kakor nebrojni kodri; piha ji v obraz ter se igra z njenimi črnimi lasmi. Morje ima neko barvo, katere ni mogoče prav označiti; modro ni, zeleno ni, sivo ni, in vendar je modro in zeleno in sivo; tuintam se spajajo struje, mestoma ožje, mestoma širje; spoznati jih je po barvi, ki je tu temnejša, tam svetlejša od druge vode. In solčni žarki jih barvajo.

Luka je polna ladij, ali proti italijanski strani je morje prosto. Samo v smeri svetilnika, a daleč, daleč v ozadju je opaziti nekoliko ribiških čolnov s pisanimi, rumenkastimi in rdečkastimi jadri. Zdaj-pazdaj se popelje kak čolnič mimo pomola, kakšna majhna ladjica za premog ali pa financarski parobrodč pohiti po luki — drugače je vse mirno. Dekle ne opazi niti tega gibanja. S svojimi velikimi, sijajnimi, črnimi očmi gleda tja . . . nekam . . . kjer plavajo slutnje, kjer ni ničesar stvarnega. In tja, tja hrepeni njena duša, ki je sama želja, ki mre za čudnimi, nepojmljivimi tajnami, za nekimi neopi-

snim življenjem, kakršno je mogoče samo tam — tam zunaj — tam daleč — kjer ni zemlje, kjer ni ljudi — tam . . . kje, oh, kje? . . . Morda tam zunaj na širokem morju . . . morda . . .

Nad morjem podrhtava zrak; videti je razločno, kako se ziblje, hitro, hitro, nepopisno hitro. Prav tako se trese njena duša, ki sili v tiste neznane kraje. Tisti zrak je pravzaprav njena duša in njena duša je tisti zrak, ki bi se rad razširil nad vso širno planjavo tega skrivnostnega morja. Brez mej, brez mej . . .!

Kolikokrat je že sedela doma, v svojem malem primorskem mestu tako ob morju, ne na umetni klopi, temveč na priprosti naravni pečini, pa je zrla v morje. Tam je bilo drugačno, a tudi tam se je odpiralo tako v nedogledno daljavo in tudi tam so jo obhajali isti občutki. Po glavi, ki je bila vedno pokorna služabnica njenih čuvstev, je blisknila ena sama misel:

„Morje sem . . .! Morje sem. Vsa ta neizmernost je zaprta v mojih prsih, pa se hoče razširiti in valuje v mojem srcu, ker so ji prsi pretesne . . .“

Slavka je prišla v Trst, ne da bi imela tukaj opravka. Pravzaprav je pobegla od doma. Oče je bil v Zagrebu in ji je bil dejal, da se vrne šele v štirinajstih dneh. Njej pa je bilo grozno dolgočasno doma. Neprenehoma se je oglašala čudna želja, dekletu samemu nejasna, želja, da bi doživela kaj; in brez preudarjanja se je odpeljala v Trst. Bili so zadnji predpustni dnevi in te je hotela enkrat zaužiti. Nedoločene misli o hipnih pustolovščinah, sladkih in zabavnih, a sicer brezpomembnih, so ji izpreletavale glavo in trenotek je odločil. Tu je sedaj pa čaka, da se kaj zgodi. Pa dopoldne ni ničesar. Ljudje hodijo po ulicah, v cerkve; prodajalnice so odprte — to ni zanimivo. Njeno srce je trepetalo po neznanih, nenavadnih dogodkih. Prišla je torej k morju, kjer je vsaj lahko sanjerala.

In sedaj sedi tukaj . . .

Tam od istrske strani prihaja velik parobrod z avstrijsko trgovinsko zastavo. Voda šumi pred pomorskim velikanom, ki ostro reže gladino pred seboj in za seboj, izza njega ostaja dolga, svetla proga, ki se tam zadaj bolj in bolj širi. Iz širokega, črnega dimnika se vali gost dim. Blizu svetilnika zavije v ponosnem krogu in se počasneje bliža obali. Navidezno nepravilno deluje stroj. Zdaj je popolnoma zastal, zdaj se je veliki vijak močno zavrtel, da je morje glasno zabobnelo in zašumelo in se daleč naokrog zgladilo, pa je sedaj svetlozeleno, s tankimi progami belih pen prepreženo. Orjak stoji paralelno z obalo in zdaj se, kakor je dolg, pomika bliže in

bliže pomolu. Tu stoji cela kopa fakinov, finančnih stražnikov, otrok, radovednega ljudstva in med njimi nekoliko redarjev. Dva moška s temnomodro obleko in s čepicami nekake pomorske fasonē ujameta vrvi, ki so jim jih vrgli mornarji z broda, ter jih hitro, rekel bi, umetno ovijeta okrog nizkih, debelih kamenenih stebričev, osem drugih pa kričeč pripelje mostič in ga naravna na ladjo.

Ta hip je Slavka vstala. Parobrod — koliko jih je že videla! Taka plavajoča hiša ni obujala njenega zanimanja. Sama ni vedela prav, čemu je vstala. Njen pogled je prešel ladjo . . . naenkrat se je ustavil pod jarbolom, oči so se ji razširile — tedaj pa je hitro odšla, kakor bi jo nekaj pretečega odgnalo. Na ladji je opazila Veljka. A danes se ni hotela sestati ž njim. Danes se ga je prestrašila.

„Ali me je videl?“ . . . to vprašanje ji je plalo po možganih. „Ne, ne, ni me menda videl, saj je gledal na drugo stran . . . In ravno danes je moral priti sem! Kako bi ga bila vesela, kako bi bila srečna, videti ga po tako dolgem času! A ravno danes pride . . .! Pa — zakaj pravzaprav bežim? Saj — saj bi bila lahko skupaj, zabavala bi se lahko . . . Ali ne! — Ne, ne, on ne bi me razumel. Saj se sama ne razumem. Jaz sem tisto morje, tako globoko in tako široko — tam daleč se izgublja v sivi neizvestnosti, in kar je tam, to sem jaz. Tega ne razume nihče. In on? Oh, on bi me vpraševal, kaj delam tukaj, kako sem prišla sem, in če bi mu povedala resnico, bi me karal. Lepo mirno bi se morala šetati ž njim in vse moje želje bi utonile tam v globini morja. Nočem tega, nočem, nočem! Oh! . . .“

Včasi, kadar se peljete s čolnom po morju, daleč proč od obrežja, da ne slišite več mestnega šuma in vse tiste živahnosti iz luke, pa položite veslo poleg sebe, da utihne tudi njegovo pljuskanje, pa je vse tiho, tiho . . . tedaj se vam zazdi, kakor bi se bil iz morja izvil globok vzdih. Najbrže ni bilo nič, vam se je le tako zdelo. A tistega vzdihja se često spominjate. Po priliki tak je bil ta Slavkin „oh“.

Čudno dekle, pravo dete toplega južnega solnca . . . Tržaškega pusta se je hotela danes naužiti. In zato je morala ostati neznana.

Srečna je bila, ko je prišla zopet v mesto. Ves čas se je tolašila, da je Veljko ni mogel videti. Kosit je šla v „osterijo“ dvomljive vrednosti, a prav to ji je ugajalo. Ko je popila četrtinko istrijanca, je že pozabila na vse skrbi. Njena podjetnost je oživela in bila je prepričana, da kaj imenitnega doživi.

Popoldne je bil „corso“, pustni izprevod. Ob dveh je bila že na borznem trgu, nemirno pričakujoč, kaj se bo zgodilo. Na vsakem voglu in po vseh večjih hišnih vežah so moški in ženske prodajali „confetti“, dečki so nosili to robo okrog in jo glasno kričeč ponujali. Po ulicah je bilo že mnogo ljudstva, v bližini korsa, zlasti po ulici in na trgu „Ponte rosso“, v ulici Casermi, ob kanalu, pred cerkvijo sv. Antona i. t. d. so stali slepci in hromci z orglicami, harmonikami in podobnimi instrumenti, ki so nemilo trgali vse živce po ušesih. Semtertja se je hitro prepeljala kakšna kočija, tudi primitivne maske so se že podile po ulicah. Slavki je že sedaj šumelo po glavi. Pravzaprav ni bilo nič nenavadnega, take reči je že videla doma; a to je bilo vse bolj živo, toliko ljudstva se ni moglo v njenem mestecu nikdar nabrati. In vedno več se ga je tlačilo po ulicah, vedno več, tako da je bilo že jako težko hoditi okoli. Cela četa redarjev je bila razdeljena po ulicah, po katerih se je imel voziti izprevod, ali samo kadar je bil naval ljudstva že prav prevelik, je ta ali oni zaklical: „In dietro, signori!“ ali pa: „Calma, calma!“

Sedaj je pridrdrala prva kočija. Nič posebnega. Nekaj dominov je sedelo v vozu, konji so bili okrašeni z raznobarnimi trakovi. Kmalu je prišel drugi voz, pa tretji in v kratkem je bil ves korso poln najrazličnejših povozov. Sedaj se je začelo življenje. Slavka se ni mogla nagledati. To je bilo vse pisano, šumeče, kipeče . . . Semintja so leteli konfeti, papirne kače, oranže in kdo ve kaj vse. Vse je kričalo, se smejala, vriskalo, godba je igrala na treh vozovih, ena je korakala peš med kočijami, na povozih in po ulici vse polno mask, tu elegantnih, v kostimih, dostojnih potentatov, tam nekako po sili skrpanih, le toliko, da je bil obraz zakrit s krinko, vmes pa cele skupine. Nekaterih pomen je Slavka razumela, drugih ne. Ali ta vrišč, ta šum, to vpitje! To jo je najbolj veselilo. Bilo je tako razburjajoče, da je vsa kri kipela. Vsa je bila razgreta in — srečna. Tudi ona si je nabavila konfetov in jih pridno razmetavala, a nanjo so bacali toliko tega drobiža, da je imela vso obleko in vse lase polne in lice jo je skelelo — ali bila je vesela in zadovoljna.

Bilo je kakor valovje, ki se dviga više in više. Živahneje in živahneje je prihajalo gibanje in metanje, ta veseli boj, razvnamajoč strasti do skrajnosti — za prazen nič. Živeje in živeje — bilo je, kakor da je vse podivjalo. Blazen vrtinec razuzdane šale, veselo-drzno zasmehovanje človeške modrosti, neomejena norost. In ves ta neštevilni trop, vse to nepregledno ljudstvo se je čutilo srečno, kakor bi bilo celo življenje samo pristna šala . . .

Slavka je uživala nebrzdano veselost, spuščala se je v najpredrznejše boje, prihajala v najnevarnejše situacije in bila je srečna kakor še nikoli . . .

Do šestih zvečer je trajal blazni dirindaj . . .

Tedaj je očutila, da je silno utrujena. Odšla je v svoj hotel in se vrgla na zofo. Sklenila je oči in v duhu še enkrat preživela vse tiste pisane slike. Nekaj časa je tako sanjarila s smehljajem na ustnah; tedaj pa je hipno skočila pokoncu.

„Pa zvečer?“

Ej, na to treba tudi še misliti. Zvečer je v gledališču Rossetti „festa dei fiori“. Še tja mora. Tam bode šele glavno. Tam bodo morda tudi kakšni doživljaji. Tja, tja!

Ali — oh, da! Misliti se mora vendar. Brez misli se le ne more izhajati. Kako pa pojde tja? Ali jo bodo pustili — samo? — Eh, kaj! Ako se maskira, jo puste in brez maske itak ne bi imela nobene šale. Ali od kod naj dobi vse potrebno?

Ta hip je bila sila praktična, dasi to sicer ni bila njena navada. Pozvonila je hišni pa jo vprašala, ali ji more poskrbeti lep kostim za večer.

Hišna je pritrdila in pol ure pozneje je Slavka imela imenitno masko, krasen kostim za „nočno kraljico“. Urno se je preoblekla in stopila pred veliko ogledalo. Kostim ji je krasno pristajal. Plosknila je z rokami in lešno poskočila.

„To bo imenitno, imenitno!“ je zaklicala.

Hišna jo je opozorila, da mora razplesti lase. Slavka je storila to; dolgi, črni lasje, gosti in svetli, so se ji usuli po plečih. Bila je res prekrasna. Pred obraz je pripela črno polukrinko, skozi katero so ji žarele oči.

„Sedaj pa moram doživeti kaj!“

Odpeljala se je v gledališče. Bila je deseta ura in dvorana ogromnega teatra je bila že vsa polna ljudi. Slavka je strmela. Ne, kaj takega pa še ni videla! Še nikdar. Ves velikanski prostor je bil izpremenjen v bujen log. V ozadju odra, ki so ga stopnice spajale z gledališčem, se je dvigalo južno drevje, oranže, smokve, palme i. t. d. kakor v naravi; skozi veje je bilo videti morje . . . Pred gajem in vseokrog ob stenah pa samo cvetje, pisano, dehteče, vse kakor naraven vrt . . . rože, bele, rdeče, rumene, lilije, tulipe, georgine, pariflora, vmes lovor in male oranže . . . vse cvetno. In kako je to dehtelo! Med ložami in ob galerijah so se razpenjale široke girlande, tako da so bile vse stene zakrite s cvetjem in ze-

lenjem. To ni bilo videti kakor dvorana, temveč kakor čaroven paradiz. Vse lože in galerije so bile natlačene ljudstva, večinoma v bogatih plesnih toaletah in v fraku, po parterju pa so se tlačile druge množice, deloma v prazničnih oblekah, večinoma pa v kostimih, v maskah. A mesto s konfeti in z oranžami so se tu nametavali z dehtečimi šopki, z rožami in vijolicami, preko vsega pa se je razlivala bajna svetloba električnih žarnic.

Slavka je bila opojena. A hipno je umela situacijo — po svoje. To treba uživati, to je čas zabave, življenja, mladosti. Kmalu je imela tudi ona košarico cvetlic, in kadar je priletel šopek nanjo, se je hitro obrnila, da poplača napadalca s svojimi cvetkami.

Neprenehoma so se vrteli gospodje okoli nje in kmalu je bila vsa obsuta z vijolicami in raznim cvetličjim listjem. Šaljivke, galantne besede, vprašanja so ji šumela v ušesa in često se je le s težavo premagala, da se ni preglasno nasmejala.

Tam za onim gajem je igrala godba. Razkošni valčki in poskočne polke so se v sladkih akordih razlivala po širnem prostoru, a dolgo ni mogel nihče misliti na ples. Dvorana je bila tako polna, da so morale biti te množice vesele, ako so se mogle sploh gibati. Do polnoči je bila promenada težavna. Šele ob dvanajstih so se najsmelejši poskusili prvič zavrteti. Težko je bilo, ali kaj misli navdušen plesalec na težave! Tudi Slavki se je približal neznanec v kostimu Romeja ter jo prosil valčka. Zaplesala sta, kakor je pač situacija dovolila. Mož je bil jako zgovoren; ves čas mu je tekel jezik, pripovedoval je Slavki najraznovrstnejše stvari, zabavne in šaljive, da se je morala neprenehoma smejati. Potem je plesala še z drugimi. A ko je bil valček končan, se je dvorana začela prazniti. Nekateri so sploh odšli, drugi so pohiteli, da dobe v stranskih dvoranah prostorček, ali pa so šli v bližnje gostilne, da se izpočijejo in okrepčajo.

Kaj sedaj?

Slavka je bila sama. Seveda, na to ni mislila prej. Da bi šla sedaj domov, ko bode gotovo najlepše? . . . Ah, to bi bilo škoda! Ali kaj početi?

Ta hip pristopi njen prvi plesalec.

„Lepa nočna kraljica, ali ste sama?“

„Da, sama,“ odgovori Slavka nepremišljeno, kakor ji je bila navada.

„Dovolite mi torej, da vam poiščem prostorček, kjer se lahko odpočijete.“

„O, hvaležna vam bodem, gospod!“

„Vašo roko.“

Ponudil ji je roko in Slavka se ga je brezbrizno oprijela. Odvedel jo je gori v redutne dvorane. Ali tudi tam je bilo že vse zasedeno. Samo v najzadnji sobici, v samotnem kotu, kjer je bilo jedva prostora za mizico, ni bilo še nikogar.

„Hvala Bogu!“ je neznanec vzkliknil. „Vidite, to je sreča.“

„Da, sreča,“ je odgovorilo dekle, „sreča, da lahko malo sedem. Grozno sem že utrujena.“

„Verujem vam, saj so vsi trudni.“

Naročil je vina in večerje, da ni Slavka niti opazila prav.

„Ali glejte, gospodična — tukaj sva sama. Tu lahko snamete krinko.“

„Zakaj?“

„Saj vas bode samo ovirala.“

„A, kaj še! Kaj bi me ovirala?“

„Pa — jaz ne vidim vašega lica.“

„Čemu pa treba, da bi ga videli...?“

„Kako vprašate!“

Slavka se je na tihem smejala. To je doživljaj. No, le čakaj, ti zviti modrijan!

„Bolje je, da je ne snamem.“

„Oh, kako morete reči to?“

„Ustrašili bi se me. Saj nisem lepa.“

„Saj ni res.“

„Grda sem.“

To je neznanca še bolj dražilo in začel je prositi, kakor je le znal.

„Zakaj pa se vi ne razkrinkate?“

„Jaz? O jaz, takoj.“

Snel je krinko in Slavka je videla obraz moža tridesetih let; okroglasto lice brez posebnega izraza; modre oči, kratke plave brke, kratke, po najnovejši modi ostrižene lase.

„Sedaj pa še vi,“ je prosil.

Slavka je bila bolj in bolj vesela. Natakarkar je prinesel vina in dekle, ki je bilo zelo žejno, je brez pomisleka izpilo polno čašo. In sedaj ji je bilo, kakor bi jo po obrazu vse ščegetalo. Začela se je smejati, njen vitez pa je prosil in prosil, ali zaman. Slavki se je zdelo neizrečno zabavno in zanimivo. To je vsaj nekaj. V tem je drug natakarkar prinesel večerjo. Slavka je malce začudeno pogledala. Ni se mogla spomniti, da bi bila kaj naročila, ali balala se je, da

postane smešna. Tudi vino jo je že nekoliko razgrelo, pa se ji je zdelo vse tem bolj imenitno, kolikor prosteje se vede.

„Vidite,“ je dejala, „sedaj je večerja na mizi. Čas je torej, da jeva. Torej nehajte s prošnjami, vsaj dokler povečerjava. Vi —!“ in poredno se je nasmejala.

Mož se je vdal. A po večerji je takoj zopet začel beračiti. Prijel jo je za roko, ona pa se je le smejala.

„Moram videti vaše lice,“ je vzkliknil.

„Oho! Morate! . . . Hahaha! . . . In baš ga ne bodete.“

„Moram, pravim!“

„Pa zakaj!“

„Zakaj? Zakaj? . . . Težko je dihal in bil je ves razburjen . . . Zakaj? . . . Ker — ker ste me očarali. Ker vas ljubim!“

„Hahaha!“

„Razkrinkajte se!“

„Nočem!“

„Pa vam sam snamem krinko!“

„Oho!“

„Moram vas videti!“

Mož je bil silno razvnet, vsaj videti je bilo tako. Sicer pa je bil takih prizorov menda že vaje. Čvrsto je bil prepričan, da maska kar želi, naj bi ji sam snel krinko. Posegel je po njej, ona pa mu je smeje odbila roko. Ali ni se dal preplašiti. Z levico je čvrsteje stisnil njeno roko, z desnico pa je energično posegel po njeni krinki.

„Oho!“ je dejala Slavka zopet. Njen glas je bil že izpremenjen. Vstala je in se vzravnala. Živ ogenj je sijal v njenih očeh. V črnem kostimu, s tem plamenom, ki je švigal izpod njene krinke, je bila videti kakor boginja osvete. Ali mož ni gledal na to. Njen pogled ga je še bolj razvnemal, bil je močnejši, kratka vroča borba — in imel je krinko v roki.

Ta hip se je nekdo, ki je že dolgo iskal prostora po sobah, prikazal med zavesami na pragu. En trenotek — prišlec je spoznal Slavko, nekaj groznega ga je stisnilo v grlu, kri mu je zabobnela v glavi, lice mu je zardelo, kakor ris je skočil na neznanca, pograbil ga za prsi in treščil ga z vso močjo ob steno, da se je miza zmajala. Mož je obležal v kotu.

„Veljko! . . .“

Slavka je vztrepetala.

Veljko je ni slišal.

Počasi, počasi je bilo, kakor bi se bil zbudil iz sanj. Tedaj je vprl svoj pogled v Slavko.

„Ti? Ti? . . . Kaj delaš ti tukaj? V taki družbi?“

„Kaj ti je mar?“

„Meni? Kaj je meni mar? Slavka! Ne draži . . .“

Slavka se je prestrašila. Spomnila se je, kje sta.

„Pojdiva!“ je dejala hitro in tiho, oprijela se njegove roke in ga odvlekla iz dvorane, po stopnicah doli pa iz gledišča.

Šele zunaj na zraku se je Veljko popolnoma zavedel. Ostra burja je pihala.

„Kaj si delala tukaj?“

„Sedaj me pusti pri miru! Pozneje ti povem vse.“

„Kdaj pozneje? Takoj, takoj hočem vedeti!“

„Ah, ti hočeš? Hočeš? Po kakšni pravici pa moreš hoteti? Sem li te jaz vprašala, kaj si delal?“

„Slavka!“

„O, le ne glej me tako! Saj se te ne bojim. Nikogar se ne bojim. Mar misliš, da sem sužnja?“

„Slavka! Ne muči me v tej uri!“

„Ej, ali mi hočeš pretiti? Meni?“

„Ne, ne, Slavka! Prosim te, zaboga, usmili se me! Kako trpim! In glej, iz te boli nastane potem kaj groznega, a jaz ne bodem kriv! Usmili se! Vidiš, sedaj beračim.“

Slavki se je milo storilo in naenkrat je bila pametna. Tako hladno je začela misliti, kakor da jo je bilo vedno sama modrost. Pred desetimi minutami je bila še samo čuvstvo in sam instinkt; sedaj je ostalo čuvstvo, ali vse drugačno kakor prej, vladala pa je vendar trezna misel.

„Stopiva v kavarno!“ je dejala. „Vse ti razložim.“

On je slušal. Šla sta v kavarno, kjer sta našla še prazno mizo. On si je hotel naročiti punča, ali ona ni dovolila, temveč je naročila sladoleda za oba. Ko je natak ar odšel, je pogledala Veljka. Kako mora trpeti! Izraz njegovega obraza je bil skrajno bolesten, okrog ustnic mu je nekaj podrhtavalo in globoko je dihal. In ta čas se je dvignila v njej vsa njena neskončna ljubezen. Da ni bilo v kavarni toliko ljudi, bi ga bila takoj objela in vroče poljubila. Oh, kaj je treba teh ljudi! Spomnila se je, da ga mora potolažiti, hitro, hitro.

„Čuj me, Veljko!“ je dejala z mehkim glasom.

On je dvignil glavo in vprl vanjo svoje žalostne oči.

„Čuj me, vse ti povem, vse. Oh, saj ne veš, kako te imam rada!“

Sedla je bliže, pa mu je jela tiho pripovedovati, kako jo je silna, neugasljiva želja gnala z doma. Vse je v njej kipelo in vrelo, čutila je, da se mora kaj nenavadnega zgoditi, da se ji kri ohladi. In tedaj je odšla . . . Vse mu je povedala, niti najneznatnejše malenkosti ni zamolčala.

Veljko jo je nem poslušal. Ko je končala dolgo povest, je vzdihnil.

„Slavka, Slavka, ne razumem tega!“

„Oh, kaj treba razumeti? Ali me ljubiš? Če me tako ljubiš kakor jaz tebe, tedaj ni treba razumeti ničesar. Mari izkušam jaz, da bi razumela tebe? Mari te razumem? Kaj mi je mar? Čuješ, jaz te ljubim, tako silno ljubim . . .! Pojdiva, pojdiva! Tukaj je toliko ljudi! Pojdiva na izprehod, da bodeva sama.“

Veljko je slušal. Šla sta na obrežje. Nebo je bilo oblačno, nobene zvezdice ni bilo videti. Samo malobrojne svetiljke so še žarele. Na obrežju, zlasti pa na pomolih je bilo temno. Burja je bila že močna in vsako minuto je bolj vihrala. Visoko v zraku je žvižgala, tako glasno, kakor bi bile neštete piščalke nastavljene, da piha vanje. Vmes je bilo slišati ropotanje in žvenketanje oken in šip v uličnih svetiljkah, od morja pa se je dvigalo votlo šumenje. Slavka se je tesno oklenila Veljka. Tiho sta korakala po rivi. Ladje so se močno nagibale zdaj na to, zdaj na drugo stran. Včasih je pljusnil val visoko čez obalo. Le polagoma sta prišla dalje. Včasih se je burja na voglu tako močno zagnala vanju, da ju je skoro porušila. Šla sta na pomol izza ribne tržnice. Tam je bilo vse temno. Nekoliko svetiljk ni moglo razširjati svetlobe v tem silnem vetru. Morje je bilo videti črno, samo tuintam je zasvetilo nekaj belkastega, kjer se je voda zelo penila. Glasneje in glasneje je tulila burja in tesneje se je Slavka oklepala Veljka. Čisto na koncu pomola sta postala ob kamenenem stebri, s kolena vprta vanj. Nemo sta zrla v temno morje. Vse temno. Samo šumelo in bučalo je, po zraku pa je žvižgala burja, kakor bi bil sodnji dan. Grozno veličastna noč . . .!

In tudi v njiju prsah je valovalo morje in šumelo in bučalo in tisto valovje je bilo tako nedoločeno kakor ta tema.

Dolgo sta tukaj stala in zrla v to čudno uganko . . . in sama sebi sta bila uganka . . . Dalje je šumelo in bučalo in pljusalo čez obalo . . . Končno sta se obrnila in odšla v mesto. Pred njenim hotelom sta se ustavila.

„Ali stopiš za trenotek gori k meni?“ je Slavka vprašala.

„Oh, ne! Kaj pa misliš!“

Čudno neprijetno jo je zadela ta beseda.

„Torej lahko noč. Jutri pri kosilu.“

„Lahko noč — — — —“

Opoldne sta se sešla v gostilni, popoldne sta se izprehajala po mestu, peljala sta se v Barkovlje, tretji dan zjutraj se je ona vrnila domov.

Na potu je Slavka razmišljala dogodke teh dni. Z Veljkom se je zmenila. On bo pisal njenemu očetu, da je povabil Slavko v Trst, kamor je ravno sam prišel ta čas in kjer ima strica; da je bil pisal tudi njenemu očetu, ali ker ga ni bilo doma, mu je pošta vrnila pismo. Tako ga gotovo potolažita. Mnogo več je mislila Slavka na tisti nedeljski večer. Onemu neznancu se ni mnogo zgodilo. Ležal je pol ure brezsvesten v kotu, drugega ni bilo nič. V časopisu je čitala, da je bil menda vsled vročine omedlel . . . A potem na pomolu . . . tista burja in tisto morje in kar je čutila ob tem . . .

In njegova beseda ji ni šla iz spomina: „Kaj pa misliš!“ — Tako neprijetno se ji je ta beseda vračala v spomin.

(Dalje prih.)

Spomin.

Čuj, naokrog gozdovi
šumijo v nočni mrak!
Za mislijo neskončno
nemirni spe korak.

Postoj, postoj! Iz teme
prihaja težek vzdih . . .
Postoj, postoj, iz teme
prihaja pogled tih! . . .

Kako, da ste me našle,
ve žalostne oči,
saj ni ne zvezd, ne solnca
in stez cvetočih ni!

Vida.

Morje.

Spisal E. Kristan.

V.

četa je bilo vendar jako težko potolažiti. Slavka bi mu bila lahko zamolčala, da je bila v Trstu. Domača dekla ji je bila tako vdana, da je ne bi bila zatožila. Ali Slavka ni marala tega.

Teden po njeni vrnitvi je prišel tudi oče iz Zagreba. Navdušeno ji je pripovedoval, kako lepo mesto je to, kako krasne palače imajo, velike trge, lepe ulice, nasade, velikansko gledišče. Gotovo je v Evropi malo takih mest. Samo morja nimajo... Ej, če bi imeli še morje!

Potem jo je vprašal, kaj je ona delala ta čas. In Slavka je plosknila z rokami: „V Trstu sem bila!“

Starec je osupnil.

„V Trstu! Kaj pa si delala tam? S kom pa si bila? No, dekle, zdi se mi, da uganjaš lepe reči! Torej s kom si bila?“

„Z nikomer, papa. Sama, sama sem se peljala.“

„Sama . . .“

Možu to ni šlo v glavo. Menil je, da se hči norčuje. Ali Slavka je hitro pregnala to misel. Dala mu je pismo, katero je bil Veljko po dogovoru napisal. Oče je prečital in sedaj je moral verjeti. Pa vendar — kako naj veruje? Hči, ki gre od doma, ne da bi vprašala očeta; ali je svet že slišal kaj podobnega?

„Pa Veljko! Kako je prišel Veljko do te ideje?“

„To vendar ni nič čudnega, oče! Veljko je bil vedno v naši hiši, dokler je bil doma. Nekoč sem mu pisala, da bi rada enkrat videla kakšno večje mesto . . .“

„Ti si mu pisala? pisala? . . . Vidva si pišeta — pa meni za hrbtnom?“

„Ne, papa. Njegovo pismo pride vselej sem v hišo.“

„To so pa lepe reči, to je res. Tebi se zdi torej celo mogoče, da bi dobivala pisma skrivno.“

„Ne, ne, papa.“

„Dosti, dekle! Sedaj mi povej vse! Vse hočem vedeti. Kaj si imata pisati? Otrok neumni! Kakšne komedije so to? Da nimata celo kakšne otročje fantazije?“

Slavka je dobro vedela, da bi bilo bolje, utajiti za sedaj ljubezen. O, prav dobro je vedela to. Ali njena vroča kri je kipela, tik one pametne misli je vstajala druga. Naj bo, kakor hoče! In ponosno, nekako kljubujoč se je odrezala:

„Rada ga imam.“

Očetu je bilo dosti. Dvignil je roko, da bi jo udaril. Slavka je ostrmela in šele zadnji trenotek se je umaknila. Pobegnula je v svojo sobo . . .

„Da bi me tepel? Sedaj, ko sem odrasla? In zato, ker imam rada Veljka? Ha, zakaj pa ga ne bi smela imeti rada, ko ga pa imam? . . . Ah, da bi me tepel! . . . Ne, ne, oče, tega ne bode! Rajši ostavim hišo.“

„Aj — in zakaj ne bi odšla?“

To je bila sedaj osrednja misel, okoli katere so se vse druge nabirale. „Zapustiti očetovo hišo. To moram, moram! Ali naj pustim Veljka? Ali naj trpim, da me bodo topli? Saj sem v hiši itak kakor v ječi . . .“

To vse so bile jako nepotrebne misli, ali Slavka ni vpraševala, kakšne so. Iz hiše mora, mora. Njej je bilo to jasno . . . Samo kam? Kako? Kaj početi? . . . Oh, kaj! Najprej proč, le proč. Vse drugo pride. Svet je širok . . .

O polnoči ji je še vedno ta misel blodila po glavi: Proč iz očetove hiše. Kam? Svet je širok. To je bilo vse, a bilo je tako veliko, da se ni mogla nobena misel pojaviti poleg te. In v tem je zaspala.

Ko se je drugo jutro zbudila, se ji je takoj povrnila tista misel. Ostala je v svoji sobi, dokler ni oče odšel. Potem je napolnila majhen kovčeg z najpotrebnejšim perilom in odmahala v pristanišče. Nekaj denarja je še imela. Slučajno je ravno parnik odhajal v Pulj, odtod pa je hotela v Trst. Kupila je vozni listek in — odjadrala.

Ej, včasih je vendar dobro misliti! V Pulju se je Slavka o tem prepričala. Komaj je stopila tam na pomol, že se ji je približal stranec.

„Oprostite! Vi ste pač gospodična Slavka Peričeva?“

„Da, gospod. Česa želite?“

„Hvala vam, da niste utajili svojega imena. Vaš oče mi je brzojavil, naj vas sprejemem.“

„Moj — oče — brzojavil . . .?“

Ej, Slavka, Slavka, včasih je dobro misliti! Sedaj ni bilo nobene pomoči več. Misli pač, misli; vse polno. Kako neumno je

uredila stvar! Kako bi bila odšla, da ne bi bilo ostalo sledu izza nje! In kaj bo sedaj? Osramočena je — in kaj bo oče dejal? Pa kdo je ta neznanec? Kaj se zgodi ž njo? . . . Morje! Oh, najraje bi skočila v to vodo in izginila v njej . . . Ali ne. Nič! Nalašč ne!

Neznanec se ji je predstavil: Lovro Mozetič, trgovec, prijatelj njenega očeta. Njegov dom ji je na razpolago, dokler ne določi oče, kaj se naj zgodi.

Dobro. Bodisi, kakor je. Molče je šla z Mozetičem. Ta molk je bil znamenje kljubovanja.

Drugi dan je došlo očetovo pismo: Slavka naj ostane v Pulju, dokler ne pride sam ponjo. To jo je zopet navdalo z groznimi občutki. Kako naj stopi pred očeta, kadar pride? To bode prizor —! Ne, tega ne pretrpi. O, takoj je vedela, kaj naj stori.

Sedla je in pisala očetu:

„Zaman, dragi oče, vse zaman! Pridi pome, ako hočeš, ali najprej mi obljubi, da ne izpregovoriva niti besedice o mojem — begu. In obenem mi obljubi, da ne bodeš nasproten meni in Veljku. Saj me razumeš. Obljubi mi to, dragi oče, obljubi mi, lepo te prosim. Niti Boga bi ne mogla lepše prositi. Bodi dober, dragi oče, pa mi obljubi to . . . Ako pa mi ne obljubiš, prideš zaman v Pulj. O, morje je široko in globoko in dovolj imam poguma. Ako mi ne obljubiš, česar te prosim, bode morje moj grob. Prisegam Ti, oče! Ako bi se vam tudi posrečilo, da me v Pulju obvarujete, ne smete misliti, da ste dosegli svoj namen. Domov se popeljeva skupaj po — morju in — doma imamo tudi morje. Pa da pazi sto oči name — najdem priložnost . . . Bodi torej dober, oče, obljubi mi, obljubi in vse bode dobro . . .“

Slavka je vedela, da ji oče obljubi vse, in ni se zmotila. Starec je besnel, očital si je, da je slabotnež, zmerjal je samega sebe, naj ga bode sram, ako ga lastna hči ukroti — ali pred očmi mu je neprenehoma zijalo morje. In ta Slavka je tako čudno dete — — — Odpisal je: „Obetam!“

Tri dni pozneje se je Slavka vrnila domov. Oče ni izpregovoril besedice o vsem, kar se je zgodilo. Samo premišljal je, kaj naj stori. Končno je moral priznati, da so se mladi ljudje že često zaljubili, ne da bi bili svojih staršev vprašali prej, ali jim dovolijo. To pač ni v redu, zakaj — zakaj — no, sam ni prav vedel, zakaj ne; ali vsekakor ni v redu. Pa . . . no . . . zgodilo se je že večkrat, in Veljko . . . hm, pravzaprav morda ne bi bil niti napačen. Ako postane sčasoma kapitan . . . pa nekaj denarja imajo starši tudi,

njegova Slavka dobi tudi štiri, morda pet tisoč forintov . . . Slabega ni slišal ničesar o Veljku . . . E no, naj se pa vzameta. Urediti je treba to stvar na vsak način in druge poti pač ni.

Slavkin oče je oblekel najboljšo suknjo in šel k Veljkovim staršem, da jim razloži vso stvar in jih vpraša, kaj mislijo in kaj pravijo. Modro, s potrebnim preudarkom so se posvetovali in računali, končno pa so izrekli, da je najbolje tako. Letos dokonča Veljko teoretične nauke, potem bode še šest mesecev na ladji, in ako Bog da, postane tedaj pomorski poročnik. Potem naj počakata še dve leti in —

„Potem bode poroka? Kaj?“

„Da, da . . . Tako, tako.“

„Hvala Bogu!“

„Bodi srečno!“

Slavkin oče je šel počasi, dostojanstveno domov. Ej, nosil je prevažno novico! In svečano je poklical Slavko, da ji razodene sklep svoj in Veljkovih staršev.

Slavka se je poveselila, ali ne premočno. Zahvalila se je očetu ter odšla v svojo sobo. Neka mehka toga jo je obhajala, kakor bi bila izgubila nekaj ne zelo važnega, a prijetnega, česar bode le težko pogrešala.

Ne, tako lepo ne more biti nikdar več, nikdar! Oh, ne, ne, nikdar več . . .

Bilo je že proti večeru. Sence so bile dolge in tista blaga, lahna melanholija, ki se pojavlja včasih pred mrakom, je plavala po vzduhu. Slavka je vzela ruto za vrat in odšla k morju. Počasi je šetala po obali, poglobljena v sentimentalne misli, po ušesih ji je šumela melodija pesmi:

Oj, talasi mili, ajte,
čamac dalje moj tjerajte . . .

Za mestom je cesta zavila med hribe, samo slaba, ozka steza se je vila med pečinami ob morju, ki je oblivalo majhen, skalnat, tuintam z zanikarnim grmičjem posut polotok. Na desni je ostalo mesto; samo zvonik župne cerkve je štrlel nad majhen log, nobene hiše, nobene strehe, nobene stene ni bilo videti. Zadaž se je dvigal Kras s svojimi sivimi pečinami. Vse drugo je bilo morje. V daljavi so se pokazovali posamezni otoki, sicer sama voda in nebo. Ravno kar je zahajalo solnce. Počasi, počasi se je spuščala rumena krogla niže in niže in bilo je, kakor bi se redki lahni oblaki kar tajali pod njo. Čimbolj se je približevala tisti črti, kjer sta se

spajali nebo in morje, tem bolj je naraščala in solnčna barva se je izpreminjala. Izprva je bila rumena kakor zlato, potem je bledela, en hip, en sam hip je bila videti nekako čudna, vijoličasta, potem pa takoj rdečkasta, najprvo kakor bleda roža, pa bolj in bolj ognjena, končno je bila rdeča, povsem rdeča kakor živa žerjavica in velika, večja, večja . . . Po morju so se zlivale tri, štiri ognjene struje črez valovje, oblaki so bili obrobljeni kakor s purpurnimi pasovi, preko njih in skoz nje pa so plavali fantastni odsevi. In vse je bilo mirno, samo zdajpazdaj je pljusknil majhen valček ob kamen in se razbil v tisoč drobnih belih kapljic. Sedaj je solnčna krogla dosegla tisto črto. Bilo je, kakor bi morje tam zagorelo. Nebo je še bolj zardelo, a mrak se je že bolj in bolj spuščal iz višav na zemljo. Niže, niže je padalo solnce, žarkejši so bili oblaki . . . še trenotek . . . še en hip . . . solnce je izginilo . . . In počasi so bledeli zadnji odsevi . . . Tiho je bilo vse . . . Ob obrežju so začeli valčki pogosteje in više pljuskati, kakor bi peli neko melanholično, mistično melodijo . . .

Slavka je stala na osamljeni pečini in strmela v prekrasni prizor in njene misli so plavale tja, kjer je solnce zatonilo. Taka je bila njena ljubezen kakor tista čudna krogla, tako goreča kakor tisti zadnji ogenj. In njena duša je cvetla v tajnih, bajnih odsevih kakor tisti belkasti oblački. Tako nebeško lepo, tako nepopisno sladko, tako . . . poetično, da, tako poetično je bilo. In sedaj je, kakor bi bilo solnce zašlo, mrak se širi, in tam — od zadnjega otoka sem se bliža parnik in dolga proga temnega dima se vali po zraku, kjer so še pred kratkim trepetali zlati solnčni žarki. To je proza. Tako bode sedaj:

Plovi, plovi, moja ladjo,
u koj goder kraj . . .

„Oh, da! Nazaj me ne popelješ več, nazaj v tiste sladke, blažene čase, ko ni še nihče vedel, da se ljubiva, ko sva se samo ljubila in se ni vsiljevala pusta, suhoparna misel na poroko med naju . . . Ni več, kakor je bilo, ni več . . .“

Oh, ni več, ni več tako! Ta edina misel se ji je zibala po glavi, tako lahno kakor tisti ljubki valčki po morski ravnini. Počasi je šla proti domu. Oh, ni več, ni več tako, so šumljali tisti valčki. Enkrat je hotela pregnati to misel. Na nebu je zasvetila luna in sedaj je bilo vse kakor s srebrom oblito. Temno gorovje se je fantasto odražalo v tej čarovni bleščavi in Slavka je tiho zapela:

Deh! Ti desta, fanciulla, la luna
spande il raggio si caro sul mar . . .

Ali zaman. Ni več, ni več tako . . .

Vieni sul mar!
Vieni a vogar!

Zaman. Ni več, ni več tako . . .

Zvečer je pisala Veljku:

„Meni je, kakor bi se cvetna mladost poslavljalala, dišave so se razpuhtele; lepo je tudi, kadar sadje zori, ali cvetje, moje cvetje umira . . . Drugi ljudje bodo vedeli, kaj je z nama, in ljubezen, ki ni tajna, ne more biti več tako sladka . . .“

Drugo jutro ji je bilo žal, da je že sinoči oddala pismo. Glasno se je smejala sama sebi, zvečer se je kakor razposajen otrok vozila v čolniču po morju in zadirala veslo tako močno v vodo pa ga tako krepko dvigala, da so kaplje brizgale daleč naokoli in jo vso poškopile. In glasno je pela, da se je razlegalo po morju:

U zoru, za zoru
cvala mi ružica na pendžeru.

Ta večer je imela menda edini trenotek samospoznanja.

„Eh, otrok sem, otrok trenutka!“ je dejala sama sebi . . . Drugi hip je že pozabila to modrost.

Taka sta bila Slavka in Veljko. In to dvoje čudnih otrok, katerih ni nihče poznal in umeval, je postalo zakonski par . . .

(Dalje prih.)

Pod tvojim oknom . . .

Pod tvojim oknom, Anica,
sem šel sinoč,
pozdravil me je tvoj klavir
radostno pojoč . . .

Pozdravili smehi tvoji so me
veseli tako,
kakor v tolažbo žalostnemu
bi jih poslalo nebo . . .

Smejaj, smejaj se, Anica! —
Kaj, če se jaz ne smejim! . . .
Živi, živi, Anica! —
Kaj če jaz ne živim! . . .

Roman Romanov.

Morje.

Spisal E. Kristan.

VI.

Na Trsatu nad Reko je bila poroka. Slavkin oče je bil že v pokoju in se je bil preselil na Reko. Najrajši bi bil šel v Zagreb, v to „veliko mesto“, ki ga je bilo naredilo skoro blaznega, ko je bil prvič in zadnjič tam. Ali preveč je bil vajej morja in zato je odločil, da užije svoj počitek na Reki, kjer je imel tudi nekaj prijateljev iz domačega kraja.

Veljko je bil že poročnik na veliki ladji „Adriji“. Enkrat je bil že na njej v Ameriki. Sedaj se je zopet vrnil z daljšega potovanja. Njegovi starši so želeli, da bi bila poroka doma in Slavkin oče bi se jim bil vdal, kajti to bi bilo res bolj primerno šegam. Ali Slavka se je glasno protivila. Njej se je zdelo grozno, da bi jo vsi tisti znani ljudje gledali, ko bi šla v cerkev in iz cerkve, pa bi delali opombe o njeni obleki, o njenih očeh, o vencu na njeni glavi, o njeni bledosti in o vseh mogočih rečeh, ki jim niso prav nič mar. Njej bi bilo najljubše, da se ne meša nihče v to stvar. Komu je pravzaprav mar njena sreča? To je strašno! Kakšnega srca so ti ljudje, da ne razumejo, kako trgajo vso tiho poezijo, kako preganjajo tajno blaženstvo, kako profanirajo svetost neizrečenih občutkov dveh srečnih oseb s svojimi pogledi, s svojim šepetanjem, s svojimi čestitkami, s svojo navzočnostjo? — Ako že ne more biti povsem na samem, brez ljudi, naj jih bode vsaj malo, prav malo, kolikor mogoče malo.

Tako se je vršila poroka pri frančiškanih na Trsatu. In potem sta šla oba takoj na ladjo. Samo starši so ju smeli spremiti, a po kosilu so se tudi poslovili.

Parnik „Bakač“ je bil namenjen v Aleksandrijo. Slavka je hotela imeti vsekakor ženitvansko potovanje po morju. Veljko je dobil dopust in sedaj sta bila na ladji, ki ju naj popelje v čudno deželo faraonov in piramid.

Kapitan na „Bakaču“ je bil štiridesetleten mož zanimive vnanjosti: velik, plečat, širokih prsi. Ogoreli obraz je bil obdan z dolgo, obilo črno brado, v kateri se je čudno svetilo nekaj belih niti. Črni lasje so bili še gosti in precej dolgi, kodrasti. V temnih očeh, glo-

boko ležečih pod visokim, z dvema poprečnima gubama prevlečenim čelom, je bleščalo nekaj energičnega, kar je še bolj izražal orlov nos, ki je bil videti, kakor bi bil malce malce na desno pomaknjen. Dolgi brki so se izgubljali v bradi. Ko so Slavkini in Veljkovi starši odšli, se je tudi kapitan poslovil s svojo kakšnih pet let mlajšo, simpatično soprogo in z desetletnim sinom. Žena ga je vprašala, ali ladja že odpluje. On je na kratko odgovoril, da šele v dveh urah, ali sedaj je dela na ladji, pa ne more rabiti tujih ljudi tukaj. Žena je z otrokom odšla in ostala na molu, dokler ni ladja odplula.

Z jarbola so sneli modro zastavico z belimi četverkotnikom v sredi, parna piščal je zatulila. Na ladji je bilo vse živo; kapitan je stal na svojem mostiču liki soha in zapovedoval sedaj strojevodji, sedaj krmarju, sedaj mornarjem. Most, ki je spajal ladjo z molom, so že odstranili. Dvigali so težko sidro; debela veriga, na kateri je bilo pripeto, je hreščala; nekateri mornarji so vlekli debele vrvi na ladjo. Vijak in krmilo sta neprenehoma delovala. Voda je šumela pod stenami plavajočega velikana, ki se je počasi pomikal od kraja, tako počasi, da ni bilo niti opaziti njegovega gibanja. Šele ko je bil že nekoliko metrov odmaknjen, je bilo poznati, da že odhaja. Med gručami na pomolu zbranega ljudstva je ostala tudi kapitanova žena ter mahala z belim robcem. Kapitan pa se je jedva zmenil za to. Iz Aleksandrije je bil „Bakač“ namenjen v Carigrad, v Smirno, Bender Abas, v Bombay in Nagasaki . . . kapitan je vedel, da ostane več nego osem mesecev od doma . . . Na obrazu mu ni bilo čitati, da bi se težko poslavljaj.

Hitro je bil „Bakač“ dobrih petsto korakov oddaljen od obrežja. Njegov gigantski trup se je začel obračati, kakor bi se hotel vrniti k bregu. Ali bil je samo manever, da je prišla ladja v pravi tir, in ko je bila obrnjena prav, se je morje daleč okrog zapenilo in hitro je odjadrala, za njo pa se je valjal samo gosti dim . . . Morje se je lahko gibalo. Bilo je videti kakor svetlo-zelena ravan, vsa pokrita z velikimi, nemirnimi, temnejšimi točkami. Nebo je bilo jasno, samo na južni strani so se vlačili neznatni oblaki po njem. Obala je ginila, samo neka nejasna črta je ostala pred očmi. Veljko in Slavka sta ostala na krovu in gledala morje.

„Vreme mi ne ugaja,“ je dejal Veljko. „Tisti južni oblaki so sumljivi.“

„Oh, kaj vreme. Ali poglej to morje, to vodo! Glej, kako široko se razlivajo solučni žarki po njej. Tam, vidiš, tam je prav tako, kakor bi bilo morje posuto z lilijami, a tam, nekoliko bolj na desno

... vidiš ... kakor rdeče rože ali pa rubinčki. Pa tako široko! Oh, Veljko — ali si srečen?”

Veljko ji je stisnil roko. Niti na misel mu ni prišlo, da bi bil razlagal, kakšna zveza je med širokim morjem in njeno srečo. Tudi on se je čutil blaženega, a v njegovi sreči je bilo nekaj mehkega, milega, skoraj bi dejal žalostnega.

Kapitan se jima je približal. Na mostiču je bil sedaj prvi poročnik.

„Jugo, jugo prihaja.“

„Da, da, gospod kapitan.“

„To ne bode prijetno, mlada gospa.“

„O, ne bojim se, kakšen viharček bi mi celo ugajal. Ljubim viharje,“ je Slavka zatrjevala in veselje ji je sijalo iz oči.

„E, gospa, to se tako pravi. A kdor ve kakor jaz, kaj je morski vihar, si ga ne želi. Slutim, da mi bode grob v morju.“

„Oh, slutnje! Jaz jih imam tudi včas, a potem se smejem sama sebi. Pa pomorščaki so menda vsi nekoliko praznoverni.“

„Že mogoče, že mogoče.“

„Saj imate soprogo, gospod kapitan, kaj ne? Torej ne smete gojiti takih misli.“

„No, da, soprogo imam. Veste, za mornarja pomeni to prav malo.“

„Kako to?“

„Ba, včas je človek po celo leto na morju. Žena je doma. Ali je tak človek res oženjen? No . . . ne govorim o tem.“

Slavko so kapitanove besede čudno dirnile. Pogledala je Veljka in opazila, da je ves blede.

„Trudna sem že, je rekla. Pojdiva v kajito!“

Veljko ji je molče podal roko, pozdravila sta kapitana in odšla v kabino, ki je bila v zadnjem delu ladje.

Zvečer je šla Slavka sama na krov. Veljko je pregledoval pomorske karte in beležil nekaj v svoj dnevnik. Kapitan se je pridružil Slavki in ji tolmačil vožnjo ladje. Govoril je suhoparno, a njegov glas in način njegovega govora je bil povsem v skladu z vso prikaznijo, v kateri je bilo nekaj zanimivega, skoro nekaj zavodljivega.

Mračilo se je že. Na zapadni strani je bilo nebo jasno-višnjevo pobarvano, a od trenutka do trenutka se je bolj temnilo. Proti severu je bilo temno-modro. Nekoliko višje se je nejasno vlekla rumenkasta proga. Na zadnjem delu ladje so sneli zastavo. Sedaj je zableščala svetla Venera, zvezda za zvezdo se je pokazala na nebu.

„Kako je to lepo!“ je Slavka vzkliknila.

„Lepo? Človek se privadi tudi tega. Mornarsko življenje je že tako nekaj posebnega.“

Slavka ga je vprašujoč pogledala. V njegovih očeh je plala čudna sanjavnost. Gledal je v mrak, a čutil je njen pogled.

„Da, vidite. Mi smo ljudje kakor drugi. Zato hočejo, da bi za nas veljali isti zakoni kakor za druge. To pa vendar ni mogoče, kajti naše življenje je vse drugačno . . . vse drugačno.“

Slavka ga ni razumela, ali njegove besede so ji bile neprijetne.

„Ljudje ne razumejo tega, ker ne živijo kakor mi. Naša služba je težka in trdi moramo biti, da jo izvršujemo. A brez čutov vendar nismo. Nihče ne ve, koliko trpimo včasih. Toda pozvonilo je, kličejo nas k večerji.“

Ponudil je Slavki roko. Nerada se ga je oprijela in šla ž njim v salon, kjer je bila večerja pripravljena. Tudi Veljko je prišel. Na „Bakaču“ je bilo malo potnikov. Kmalu so bili vsi zbrani v salonu. Slavka je sedela poleg kapitana, Veljko pa na drugi strani. Bil je slabe volje. Njegova mlada soproga ga je vprašala, kaj mu je, on pa je odgovoril, da ni nič. Kapitan jo je včasih pogledal s tistim sanjavnim pogledom; tedaj so Veljku zadržele ustne in oko se mu je potemnilo. Slavka je opazila to. Otroška misel ji je šinila v glavo: „Pa ne, da bi bil res ljubosumen?“

To se ji je zdelo neskončno smešno; struja njenih misli, ki je bila vedno neumljiva, je potekla takoj v drugo stran. Ako je res mogoče, da je že sedaj ljubosumen, tedaj pač zasluži, da ga malo podraži. Zaboga, da bi bil ljubosumen na tega medveda! V očeh se ji je nekaj nasmehnilo in njen obraz je dobil prijazen izraz. Začela je koketirati s kapitanom. Samo malo . . . ali Veljko je opazil vse. Oko mu je zasijalo v temni luči in v glavi se mu je zavrtelo. Slavki pa se je to zdelo komično . . .

Po večerji ga je nagajivo vprašala, kaj mu je, a ko ni odgovoril, se je nasmejala in zaklicala:

„Ti neumni moj Veljko! Odvadi se vendar tega! Kako moreš reči, da me ljubiš, ako mi tako malo zaupaš? Kako moreš biti ljubosumen na takega medveda?“

Veljko se je obrnil v stran. Čutil je, da je neumno, kar počenja. Ali to je zaman. To spoznanje ga ne reši njegovega trpljenja.

„Veljko, Veljko! Bodi vendar pameten! Kaj še ne veš, kako neskončno te ljubim? Zdaj, ko sva dosegla svoj cilj, pa se trpinčiš brez vzroka. Kako moreš biti ljubosumen?“

„Torej me ljubi, pa ne misli na druge reči!“

Poljubila ga je in potem sta se dolgo razgovarjala o nevažnih rečeh. Ali Veljko se je silil. Bil je prepričan, da je njegova ljubosumnost popolnoma neopravičena, a vendar se ni mogel iznebiti neke tuge, kateri sam ni vedel vzroka.

Drugo jutro je bilo morje nemirno. Od juga je pihal topel, neprijeten veter. Slavka je vprašala Veljka, ali je že pameten. On je samo pokimal. Bil je slabe volje. Nekaj ga je dražilo, a sam ni vedel kaj.

Slavko je njegovo ponašanje užalilo. „Čakaj!“ si je mislila. „Sedaj te pa nalašč podražim. Saj zaslužiš.“

Kadar je srečala kapitana, se mu je prijazno nasmehnila, ako je bil Veljko blizu. Ubogi mož je trpel že grozne muke in tisto staro, divje čuvstvo se je že oglašalo.

Opoldne je prvi poročnik naznanil, da je bolan. Zdravnik je potrdil, da je jako slab in da ne more opravljati službe. Bilo je kakor začarano: ob treh popoldne je moral tudi drugi poročnik leči; glava mu je gorela in mrzlica ga je tresla. Kapitan je zdvajal, kaj naj počne. Ravno sedaj, ko potrebuje vsakega moža . . . Veljko je vprašal zdravnika, ali je bolezen častnikov nevarna. Zdravnik je odgovoril, da ni, vendar bosta oba nekaj dni nesposobna za službo. Tedaj je Veljko naznanil kapitanu, da hoče toliko časa opravljati službo na ladji. Kapitan je bil zadovoljen.

Veljko je upal, da ga služba ozdravi. Prežene mu vsaj tiste bedaste misli, ki ga mučijo . . . gotovo brez povoda.

(Konec prih.)

N o č.

Stihimi perotni spela
noč je na zemljo
in v vesoljni svet vprla
je tajinstveno oko.

V dušah gledala odprtih
je krepost in greh,
zrla srečo je — ljubezen,
solze v žalostnih očeh.

Nje oko je plulo dalje
k bogatinom v grad . . .
plulo v siromašne kočice,
kjer stanuje glad . . .

In tesneje s temnim plaščem
noč ovila je zemljo,
drugim da očem zakrila,
kar je zrla nje oko. —

Kristina.

Morje.

Spisal E. Kristan.

VII.

Bila je črna noč, da si ni mogoče misliti črnejše. Nebo je bilo vse naokrog pokrito z gostimi, težkimi oblaki, ki jih je veter gonil proti severu. A plast je bila tako debela, da je ni mogel niti toliko pretrgati, da bi se bila vsaj za trenotek pokazala vsaj ena zvezda. Nikjer ni bilo niti najmanjše svetlobe, razen par signalnih lučic na „Bakaču“, ki se je hrabro boril z vetrom in z valovi. A kakšen veter in kakšni valovi! . . . Okroginokrog so se dvigali ogromni črni mehurji, hitro se spajali pa zopet trgali pa naraščali visoko kakor hrib, in vse to je šumelo, kakor bi bilo pod površjem sto in sto pošastnih duhov, ki mrmrajo hudobne, neumljive kletve. V besno razpenjeno morje je padal debel dež in bičal valovje, veter je žvižgal med vrvmi, stroj je enakomerno bučal. Včasih je zasvetil rumen blisk skozi črno grozo — en hip je bilo videti, kakor bi se podile strahotne prikazni po morju . . . in zopet je bila črna noč.

Veljko je stal na mostiču. Zavil se je v plašč, vendar se je tresel po vsem životu. Vsak hip je pogledal na kompas. Zdaj je zaklical dve tri besede strojevodji, zdaj krmarju. In zopet se je zagledal v temo. Temno kakor tam zunaj je bilo tudi v njegovi duši. Sto misli se mu je porajalo v glavi, nobena jasna, nobena celotna. Edina misel, da je ladja v njegovih rokah, je bila določna, in čuvstvo odtod izvirajoče dolžnosti in odgovornosti. Ali strah ga je bilo . . . strah samega sebe, strah tistega tigra v njegovih prsih. Tema v duši — to se primeri včasih, a nocoj . . . nocoj je že grozno.

Oh, tako življenje! Bolje bi bilo, da ga ni. Pa kdo je kriv? Kdo? . . . Prsi se mu dvigajo, burno mu šumi kri po glavi . . . Čemu to trpljenje? . . . Vsaka misel je bolesta. Nič ne misliti — to bi bilo najbolje . . . Nič ni bilo, nič, nič . . . Ali čemu se je nasmehovala kapitanu? Čemu? . . . Ah! . . . V duši mu je nekaj zaječalo. Tako menda ječi ranjeni lev, kadar hoče skočiti na lovca . . . In ta kapitan spi sedaj. Seveda ni na vrsti za službo, ali odgovoren je prvi za ladjo. Orkan se zaganja vanjo in kapitan spi . . . Oh, spati, večno, večno spati, to bi bilo najbolje . . . Pljuča se jedva gibljejo, kri je lena, glava težka.

Ogromen val prihrumi strelovito hitro in se zažene z vso močjo preko ladje. In drug val se pridrevi pa jo dvigne visoko proti oblakom, da se zaguga v zraku, potem zazija brezдно in „Bakač“ se pogrezne vanje, mogočni pljuski slane vode se razlijejo preko krova. Mirno ukazuje Veljko, „Bakač“ se otrese in ponosno plava dalje v noč.

. . . Tisti večer, ko je stric iz južne Amerike pripovedoval o neznanih tujih krajih . . . takrat se je menda začelo . . . In vedno se vrača tisti grozni čut . . . Oh, sreča! Ha, v spanju, v sanjah, drugje je ni. Hahaha! Ženitvansko potovanje . . . njegova sreča!

Močnejše sika veter, ladja se neprenehoma guga, včasih se zarije sprednji del globoko v vodo . . . Sedaj je treba posebne opreznosti, da ne pride „Bakač“ iz pravega tira. Na jugovzhodni strani so nevarne kleči, svetilnika še niso postavili tja . . .

Čuj! . . . Kakor bi nekdo odpiral vrata . . . A, menda ni nič. Veter . . . Ali ne hodi nekdo po stopnicah? Tako tiho kakor mačka. Morda je mačka.

Oh, da bi bil že ta pot končan! Furije silijo Veljku v dušo, grozne slutnje ga moré, strahotne slike, ki jih zna samo blaznost ustvarjati, mu stopajo pred oči . . . In kdo ve? . . . Ako vendar ni vse samo šala? . . . In čemu taka kruta šala? . . . Za hip se mu pojavi v spominu tisti prizor iz tržaškega gledišča — pa izgine . . . Kako jo je takrat davil, ko mu je rekla, da ga ne ljubi! . . . Taka ženska, kako je pobegla od doma . . . Grozno, kako jo je takrat davil! . . . A ne da bi vedel, ima iste občutke, ista divjost mu besni po duši. Ako bi se ta hip zgodilo kaj podobnega . . .

Ali kdo hodi tu doli okoli?

Veljko se nagne in zakliče par besed strojevodji. Malo počasneje se pomika „Bakač“ naprej. Dve besedi krmarju . . . jedva da opaziš, se obrne sprednji del na levo. Samo malo.

Ali kdo hodi tu doli okoli? . . .

Kapitan ni mogel spati. Branil mu je vihar, — ne morski orkan, nego njegova lastna razdražena kri. Pred očmi mu je plaval obraz lepe mlade žene, videl je njeno smehljanje in njegova prosta duša si ga je tolmačila po svoje. Eh, kaj! . . . Imel je raznih izkustev. Njen soprog je na straži, ganiti se ne sme odtod, opaziti ga tudi ne more . . . Končno — kaj bi se moglo zgoditi?

Vstal je in splezal tiho po stopnicah pod krov. Tam se je nekaj časa izprehajal po hodniku, ki je bil med velikim salonom in kajitami zadnjega dela . . .

Kdo neki hodi okoli? . . .

Veljko se ni mogel umiriti. Njegov sluh se je napejal do skrajnosti. Skozi besno šumenje razdraženih valov, skozi peklenko bučanje in žvižganje vetra in skozi brenčanje parnega stroja je slišal lahne korake, ki so vplivali na njegovo itak že razgreto domišljijo kakor olje na ogenj. Črne slutnje so ga obhajale. Z levico je krčevito držal roč ob mostku in bilo mu je, kakor bi držal peklenkega sovražnika za vrat. Prsi in glavo je nagnil daleč naprej, desno roko je položil liki školjko za uho, usta so mu bila odprta, oči izbuljene, nosnice so se mu širile in zoževale, vsa kri mu je silila v glavo. Trudil se je, da bi bil miren, ali nervozni nemir je naraščal hip za hip.

Veter je zopet strašneje zatulil; bilo je čuti, kakor bi se pošastni glasovi razlegali po zraku in peli grozne povesti. Veljku so se tresli vsi udi, čutil je kri, kakor bi kladiva tolkla v srcu, v žilah, v glavi; tisti dve gubi ob nosu sta se nabirali in naraščali, prsi so se burno dvigale, hitreje in močnejše je dihal; v čelu mu je bilo tako čudno . . . nekako temno, po rokah mu je nekaj trgalo, vse misli so mu bile zmedene . . . Oh — zver, zver, zver — ubijal bi, uničeval bi — kri, kri, kri — to morje je krvavo, dež krvav, ladja polna krvi — demoni se pode okrog s krvavimi noži in bodeži v koščenih rokah, z režečimi obrazi in krvavimi očmi . . .

Tresel se je, kakor bi ga najhujša mrzlica grabila.

Kdo hodi tu doli? . . . To pomeni nekaj . . . nekaj groznega . . .

To je trajalo samo nekaj trenutkov. Veljkova divja razburjenost je dosegla vrhunec. Mogočen val je pljusknil čez ladjo in ga vsega polil. Veljko ni čutil, ni opazil, kaj se godi, slišal je samo tiste tihe korake pod krovom. In sedaj mu ni bilo več obstati. Hitro, a tiho, da ga ne bi bilo čulo niti najfinejše uho, je splezal po stopnicah z mostka in se priplazil k oknu, skozi katero je bilo videti v salon in na spodnji hodnik. Ves je drhtel. Pokleknil je na krov in pritisnil čelo na steklo.

— Kapitan! . . . Kaj dela sedaj tukaj? . . . Moje slutnje . . .

Še enkrat je kapitan prehodil hodnik, potem je trenotek postal, kakor bi razmišljal. Samo trenotek, tedaj je naglo pristopil k vratom kajite, tiho odprl in vstopil.

Tam notri spi Slavka . . .!

Veljko je zastokal. Zdelo se mu je, da ga je nekdo udaril s kladivom po glavi. Nekoliko sekund je klečal kakor brezsvesten na krovu, v njem je vse gorelo; ko je vstal, je komaj stopil korak

naprej, tako močno se je tresel. Da ga je kdo videl, bi se bil prestrašil. Njegov obraz je bil izpremenjen, da ga ne bi bil nihče spoznal. Blaznost mu je sijala iz oči, pred katerimi mu je plavala najgroznejša slika: Slavka v kapitanovem objemu. Divji bes se ga je lotil . . . Ubij, ubij, ubij . . . se mu je razlegalo po duši.

Toda koga? . . . Njega? Njo? Sebe? . . . Vse skupaj?

Oh, to je bilo vse nejasno. To menda sploh ni bila več misel, temveč samo zverinski instinkt. Tiger, ris je bil zbujen v njegovi duši in samo ta bestija je divjala po njem. En hip je hotel planiti po stopnicah doli. Toda kaj? . . . Vse, vse, vse naj pekel pogoltne, njega, njo, mene, vse . . . Dva skoka — bil je na mostku.

Tu, tu, tu so tiste pečine — hahaha! Grozoten smeh se je pomešal med tuljenje besnega vetra. Tako se menda smeja hijena. In v Veljku ni bilo nič več človeškega. Satir, erinija, furija, kiklop . . . vse to je vihralo po njem. Grozničavo se je tresel; ko se je nagnil nad kompas, je zadel z glavo ob steklo. Oči so se mu razširile; s prstom je potegnil po črti, ki jo je označevala magnetna igla. Pošastno se je nasmejal. Zaklical je nekaj krmarju. Ta ga je vprašal, ali se ni zmotil.

— Slušajte! je Veljko zakričal, da se je krmar prestrašil njegovega glasu. Potem se je nagnil in strojevodji nekaj zaklical skozi cev.

Hitreje je zaplul „Bakač“.

Veljko je stal na mostku liki „večni mornar“. Škodoželjno je strmel v noč; zdelo se mu je, kakor bi vihar divjal na njegovo povelje. V duhu je nervozno štel trenutke.

Zdajci . . .

Z največjo močjo je „Bakač“ zadel ob trdo, ostro pečino.

— Hahahaha! . . .

Pošasten smeh —

Kakor bi trenil, je bilo vse na nogah. Veter je tulil, valovi so bučali, ali močnejši je bil šum vode, ki je prodirala v izgubljeni ladjo.

Izgubljena! Pomoči ni. In Veljko je stal na mostku kakor zmagovalen satan . . .

Mornarji in potniki so hiteli na krov, komaj za največjo silo oblečeni, zbegani in prestrašeni . . .

Iz Slavkine kajite je planil kapitan z razmršenimi lasmi in razdrapano brado; obraz mu je bil razpraskan, po licih mu je curela kri . . . Tak je prišel na krov . . . Za njim Slavka, z nožem v roki . . .

Veljku se je naredila tema pred očmi.

„Zaboga, kaj sem naredil? . . .“

Kakor bi se bilo nasulo ledu v njegovo razbeljeno kri, se je iztreznil. Kapitan je silil na mostek, Veljko ga je pahnil po stopnicah, da je težko telebnil na krov.

Voda je glasneje šumela. Veljko je zapovedaval mornarjem. Spustili so dva čolna v morje. Slavka, tresoča se po vseh udih, je prišla na mostek. Dihnila je: Veljko! in se omedlela zgrudila na tla.

„Rešite Slavko! Rešite mi ženo!“ je kričal Veljko. Strah, ki je bil močnejši nego njegova prejšnja divjost, ga je trl.

„Slavka! Moja Slavka!“

Pokleknil je, objemal jo je, poljubljal strastno. Potem je skočil na noge.

Malo, malo ljudi je našlo prostora v dveh čolnih. Še tretjega so spuščali, ali bilo je prepozno. Pet, šest oseb je skočilo preko ograje. Trije so menda skočili v čoln, druge je požrlo besneče morje. Ladja se je že potapljala.

Veljko je pograbil Slavko kakor otroka. Gorenji rob ladje je bil komaj še meter nad vodo, strahovito hitro se je „Bakač“ pogrezal. Poročnik je odnesel svojo ženo po stopnicah doli, tja, odkoder so spustili zadnji čoln v vodo. Nedaleč je bilo videti črno točko. To je gotovo bil čoln.

„Pomagajte! Žena je! Rešite jo!“

Slavka se je osvestila v Veljkovem objemu, a ne toliko, da bi vedela, kaj se godi. Oklenila se je Veljka okrog vratu . . .

Obupen klic je prodril v grozno noč:

„Ženska je tukaj! Žensko rešite!“

Ta hip je prihrul ogromen val . . . ladja je izginila, morje jo je pokopalo. Pokopalo je tudi Slavko in Veljka, tesno objeta — — moža in ženo.

In morje je bučalo in šumelo, debel dež je škropil in vihar je pel strahotno mrtvaško pesem. Gosta tema je bila vseokrog. Divji orkan ni imel toliko moči, da bi bil vsaj za trenotek pretrgal črne oblake, da bi bila vsaj ena zvezdica zasijala na grozni mokri grob . . .

